

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Národohospodárska fakulta

Evidenčné číslo: 101005/B/2020/36119984578518532

**Náklady štátu spojené s výkonom väzby a výkonom trestu
odňatia slobody**

Bakalárska práca

2020

Natália Somsedíková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
Národohospodárska fakulta

**Náklady štátu spojené s výkonom väzby a výkon trestu odňatia
slobody**
Bakalárska práca

Študijný program: Ľudské zdroje a sociálny manažment

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra sociálneho rozvoja a práce

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Peter Sika, PhD.

Bratislava 2020

Natália Somsedíková

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom *Náklady štátu spojené s výkonom väzby a výkonu trestu* odňatia slobody vypracovala samostatne, pod odborným dohľadom školiteľa a na základe štúdia uvedenej literatúry.

V Bratislave, dňa

POĎAKOVANIE

Chcem sa poďakovať Generálnemu riaditeľstvu ZVJS v Bratislave za ochotu zverejniť mi potrebné informácie a pánovi doc. Ing. Petrovi Sikovi, PhD. za chápaný prístup, usmerňovanie a povzbudivé slová.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Natália Somsedíková
Študijný program: Ľudské zdroje a sociálny manažment (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Náklady štátu spojené s výkonom väzby a výkonom trestu odňatia slobody
Anotácia: Cieľom bakalárskej práce je problematika nákladov štátu spojených s výkonom väzby a výkonom trestu odňatia slobody v Slovenskej republike. Pozornosť zameriame na historický vývoj týchto nákladov od začiatku dvadsiateho storočia po súčasnosť s vyústením do návrhov opatrení zabezpečujúcich efektívne vynakladanie prostriedkov štátu na výkon väzby a trestu odňatia slobody.

Vedúci: doc. Ing. Peter Sika, PhD.
Katedra: KSRaP NHF - Kat. sociálneho rozvoja a práce NHF
Vedúci katedry: Ing. Eva Pongrácz, PhD.
Dátum zadania: 14.02.2019

Dátum schválenia: 14.02.2019
Ing. Eva Pongrácz, PhD.
vedúci katedry

ABSTRAKT

SOMSEDÍKOVÁ, Natália: Náklady štátu spojené s výkonom väzby a výkonom trestu odňatia slobody. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárka fakulta; Katedra sociálneho rozvoja a práce NHF. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Peter Sika, PhD. – Bratislava: NHF, 2020, 50 strán

Cieľom bakalárskej práce zistiť a predložiť teoretické poznatky súvisiace s väzenstvom, väzenskou populáciou, výkonom trestu odňatia slobody a výkonu väzby vo vzťahu k zahraničiu a slovenským podmienkam, a následne vykonať rozbor nákladov Slovenskej republiky na výkon trestu a výkon väzby so zameraním na vybrané čiastkové náklady. Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvá kapitola je zameraná na väzenskú populáciu, trestné politiky prijímané štátmi, ingerenciou súkromného sektora do oblasti väzenstva a ekonomickými výhodami alternatívnych trestov. V ďalšej kapitole je vymedzený cieľ práce, metodika a metódy jej spracovania. V záverečnej kapitole sú preskúmané náklady Slovenskej republiky s výkonom trestu odňatia slobody a výkonom väzby. Výsledkom práce je prehľad o nákladoch štátu na väzenstvo v podmienkach Slovenskej republiky a jeho zhodnotenie.

Kľúčové slová:

Väzenstvo, väzenská populácia, náklady za výkon trestu odňatia slobody, ekonomická efektívnosť alternatívnych trestov

ABSTRACT

SOMSEDÍKOVÁ, Natália: State Expenses Related to the Execution of Detention and Sentences of Imprisonment. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Social Development and Labour. – Head of Final Work: Doc. Ing. Peter Sika, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2020, 50 pages

The aim of the bachelor thesis is to identify and present theoretical knowledge related to prison, prison population, imprisonment and detention in relation to foreign countries and Slovak conditions, and then analyze the costs of the Slovak Republic for imprisonment and detention with a focus on selected partial costs. The work is divided into three chapters. The first chapter focuses on the prison population, criminal policies adopted by states, private sector intervention in prisons and the economic benefits of alternative punishments. The next chapter defines the goal of the work, methodology and methods of its processing. The final chapter examines the costs of the Slovak Republic with the execution of a custodial sentence and the execution of detention. The result of the work is an overview of the state costs of prisons in the conditions of the Slovak Republic and its evaluation.

Keywords:

Prisons, prison population, costs of serving a custodial sentence, economic efficiency of alternative sentences

OBSAH

Úvod.....	9
1 Teoretické východiská domáceho a zahraničného prostredia väzenských systémov a nákladov s ním spojených	11
1.1 Nárast väzenskej populácie a zmena trestnej politiky	11
1.2 Súkromný kapitál vo väzenskom systéme a náklady štátu	13
1.3 Náklady štátov spojené s výkonom nepodmienečných trestov odňatia slobody a výkonom väzby	16
1.4 Ekonomické výhody alternatívnych trestov	22
1.5 Resocializácia odsúdených na výkon trestu odňatia slobody	24
2 Cieľ práce, metódy a metodika práce	30
3 Výsledky a diskusia	32
3.1 Stav obvinených a odsúdených a ich rozdelenie do jednotlivých stupňov strázenia	32
3.2 Plnenie a čerpanie rozpočtu Zboru väzenskej a justičnej stráže	35
3.3 Vplyv nákladov na odmeňovanie na celkový stav výdavkov	38
3.4 Náklady za rekonštrukčné práce	39
3.5 Náklady na jedného odsúdeného a obvineného so zohľadnením nákladov za stravovanie	40
3.6 Pohľadávky Zboru väzenskej a justičnej stráže voči obvinených a odsúdeným a miera ich vymoženia	42
Záver	44
Zoznam bibliografických odkazov	46

Úvod

Trestná politika štátov vypovedá o tom, akým spôsobom štát pristupuje k ochrane spoločnosti pred protiprávnym konaním páchatel'ov trestných činov a aké práva a právom chránené záujmy si vyžadujú trestnoprávnu ochranu. Trestnoprávne kódexy sú základom skúmania trestnej politiky štátu a do značnej miery určujú aj stav väzenskej populácie.

Vývojom spoločnosti a štátov sa menil pohľad na väzenstvo, menil sa spôsob zaobchádzania s odsúdenými a menia sa druhy ukladaných trestov. Niekdajší trest smrti je už v mnohých častiach sveta zrušený, čo sa určite prejavilo v zvýšenej miere uväznených osôb. V súčasnosti sa stretávame skôr s otázkami efektívnosti a miery využitia alternatívnych trestov a s možnosťami integrácie súkromného sektora do oblasti väzenstva.

Miera väzenskej populácie aj úroveň väzenstva je v každom štáte odlišná a od toho závisia aj náklady štátov na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby. Mnohé z faktorov ovplyvňujúcich úroveň väzenstva závisia od ekonomického postavenia štátov. Niektoré štáty zabezpečujú odsúdeným minimálny štandard vyžadovaný v zmysle medzinárodných dokumentov, niektoré zaostávajú aj za minimálnym štandardom a niektoré štáty zabezpečujú odsúdeným a obvineným omnoho lepšie podmienky.

Cieľom našej práce je vymedziť základné teoretické poznatky, na základe ktorých môžeme zhodnotiť rôzne prístupy ovplyvňujúce náklady štátu spojené s výkonom trestu odňatia slobody a výkonom väzby a uviesť, čo všetko je potrebné zabezpečiť odsúdených a obvineným.

Praktická časť práce sa zakladá na zistených teoretických poznatkoch a jej cieľom je vykonať rozbor nákladov štátu za výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby v nadväznosti na stav odsúdených a obvinených. Vzhľadom k tomu, že práca sa zaoberá nákladmi štátu za výkon trestu odňatia slobody a trestu, vychádzame predovšetkým z výstupov Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky, ktorý vo svojich ročenkách predkladá podrobné údaje z vlastnej činnosti aj o nákladoch s nimi spojených. Prácu preto spracúvame najmä na základe metódy sumarizovania, dedukcie a komparácie.

Prácu členíme na tri kapitoly. V prvej z nich skúmame teoretické poznatky týkajúce sa väzenskej populácie a zmeny trestnej politiky štátov, zaoberáme sa možnosťou a efektívnosťou ingerencie súkromného sektora do oblasti väzenstva, nákladmi štátov s výkonom trestu odňatia slobody a výkonom väzby, ekonomickými výhodami alternatívnych trestov a resocializáciou väzňov. Druhú kapitolu tvorí vymedzenie cieľov, metodiky a metód spracovania práce.

V tretej kapitole, ktorá tvorí praktickú časť práce, skúmame náklady Slovenskej Republiky na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby, kde zohľadňujeme zmenu v stave odsúdených a obvinených. Poukazujeme na výšku niektorých čiastočných nákladov spojených so zabezpečovaním nevyhnutných úkonov výkonu trestu a výkonu väzby.

Čitateľom predkladáme bližší obraz o nákladoch štátu na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby, ktorého zhodnocujeme a predkladáme subjektívny pohľad na výhodnosť niektorých postupov.

1 Teoretické východiská domáceho a zahraničného prostredia väzenských systémov a nákladov s ním spojených

Súčasná moderná spoločnosť sa už dlhodobo snaží o zmenu trestných politík, ktoré smerujú čoraz viac k humanizácii a racionalizácii trestného zákonodarstva. Niekoľko desaťročí prihliadame na to, ako sa presadzujú prvky restoratívnej justície, ako sa jednotlivé štáty snažia o kontrolu nad dodržiavaním práv odsúdených a ako sa menia sankčné mechanizmy trestného zákonodarstva.

1.1 Nárast väzenskej populácie a zmena trestnej politiky

Sankčné mechanizmy jednotlivých štátov sveta sú nastavené odlišne, v závislosti od špecifik príslušných trestných zákonodarstiev. Ani v rámci Európskej únie sa nestretávame s jednotným sankčným trestným mechanizmom, pretože trestná politika štátov je prejavom ich zvrchovanosti a legislatívna úprava je iba v minimálnej miere obmedzená minimálnymi štandardmi, ktoré musia byť aplikované do vnútroštátnej legislatívy. Práve preto nenájdeme dve krajiny, ktoré majú totožný sankčný mechanizmus pre páchatel'ov trestnej činnosti. Každý štát má zavedený iný taxatívny výpočet trestných činov, iný výpočet trestnoprávnych sankcií ukladaných za spáchané trestné činy a iné zákonné podmienky pre ich uloženie. Výrazné odlišnosti nachádzame aj v systéme výkonu trestov.

Zlomovým bodom pre trestné politiky štátov sa stalo 20. storočie, kedy došlo k výraznému nárastu kriminality. Druhá polovica 20. storočia je známa mnohými prevratnými ekonomicko-politickými zmenami, ale aj hľadaním nových východísk pre nové formy spravodlivosti, čo sa premietlo do vnútroštátnych trestných politík. Nastavené trestné politiky nezohľadňovali potrebu trestných konaní a stávali sa nevhodnými

a nepružnými. Nepružnosť a nedostatočnosť predošlého trestného systému sa premietla do vytvorenia širokého diapazónu alternatívnych trestných postupov a alternatívnych trestov.¹

„Hlavným zmyslom alternatívnych spôsobov riešenia trestných vecí je primeraná reakcia na spáchaný trestný čin. Ide predovšetkým o obnovenie vzájomných vzťahov medzi poškodeným a obvineným, osobami z blízkeho sociálneho a rodinného prostredia, o snahu o pozitívnu motiváciu obvineného a dosiahnutie vyriešenia konfliktu medzi nim a poškodeným (obeťou), respektíve dosiahnutie satisfakcie pre poškodeného, na základe ktorej by dokázal spáchanie skutku obvinenému, ktorý prejavil ľútosť, odpustiť, a tým zmierniť alebo eliminovať v čo najväčšej možnej miere konfliktnú situáciu medzi nimi“². Restoratívna justícia je síce zameraná najmä na zodpovednosť páchatel'a a satisfakciu poškodeného, ale zavedenie prvkov restoratívnej justície do trestnej politiky sa prejavuje aj v ekonomickej rovine a v efektívnosti trestného konania (restoratívne postupy).

Restoratívne postupy zavádzané do trestného konania, tzv. odklony v trestnom konaní³ majú tiež ekonomický dopad na verejný sektor, pretože dĺžka trestného konania sa znižuje. Príkladom je inštitút dohody o vine a treste, ktorý umožňuje prokurátorovi skončiť trestnú vec už v prípravnom konaní.⁴ Zásadnejší dopad na ekonomické aspekty verejného sektora majú alternatívne tresty zavádzané do trestného zákonodarstva.

Tradičná trestná politika stojí pred vážnymi nedostatkami a nie je spôsobilá vysporiadať sa s neustále narastajúcou kriminalitou. Represívny prístup príznačný pre retributívnu justíciu už nedokáže čeliť problémom spojeným s účinnosťou trestu, nízkej miery ochrany obetí trestnej činnosti a vyťaženia súdov.⁵ Zavádzanie alternatívnych trestov do trestného zákonodarstva samozrejme bezprostredne súvisí s prijímaním prvkov

¹ ZEMAN, Štefan. Restoratívna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. In: Bulletin slovenskej advokácie. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2015, roč. 21, č. 9, s. 27. ISSN 1335-1079.

² HEČKO, Viliam. Alternatívne tresty a ich účinky v aplikačnej praxi (z pohľadu odsúdených). In: Justičná revue: časopis pre právnu prax. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2017, roč. 69, č. 1, s. 77. ISSN 1335-6461.

³ Pozri: ZEMAN, Štefan. Odklony ako nástroje restoratívnej justície v slovenskom trestnom práve a ich reálne uplatňovanie v praxi. In: Bulletin slovenskej advokácie. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2016, roč. 22, č. 6, s. 24-34. ISSN 1335-1079.

⁴ Pozri napr.: JURČOVÁ, Jana. Rozhodnutia sui generis v trestnom konaní. In: Justičná revue: časopis pre právnu prax. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2013, roč. 65, č. 1, s. 73 – 81. ISSN 1335-6461.

PROKEINOVÁ, Margita. Niekoľko postrehov a poznámok k dohode o vine a treste. In: Bulletin slovenskej advokácie. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2009, roč. 15, č. 11, s. 3 – 4. ISSN 1335-1079.

⁵ STRÉMY, Tomáš, VRÁBLOVÁ, Miroslava. Restorative Justice in the Conditions of the Slovak Republic. In: VIANO, Emilio (ed.). Cybercrime, Organized Crime and Societal Responses. Cham : Springer, 2017. p. 311. ISBN 978-3-319-44499-4.

restoratívnej justície, avšak primerane zohľadňuje racionalizáciu trestnej justície, pretože narastajúca kriminalita má neúnosný dopad na stav väzenstva, narastajúci počet väzňov zvyšuje náklady vynakladané štátom na väzenstvo.

Alternatívne tresty zavádzané do trestného zákonodarstva jednotlivých štátov boli prijímané s cieľom vyrovnať sa s neustále narastajúcim počtom odsúdených osôb, teda tých, ktorí boli odsúdení na nepodmienečný trest odňatia slobody, vykonávaný v zariadeniach na výkon trestu. Kapacita týchto zariadení je obmedzená a nie je prispôbená tak neúmernému nárastu kriminality. Na druhej strane samozrejme vystupuje pomer nárastu kriminality k nákladom štátu vynakladaným na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody, prípadne väzobné stíhanie obvinených.

Do popredia sa tak dostala otázka, ako vyriešiť kapacitné možnosti na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody, značný nárast nákladov spojených s výkonom tejto trestnoprávnej sankcie a aké opatrenia prijať, aby štát nevynakladal takú mieru prostriedkov na väzenstvo a súčasne plnil medzinárodné záväzky, ku ktorým sa zaviazal v oblasti trestnej justície. Do popredia tak vstupujú dve alternatívy. Prvou sú už spomínané alternatívne tresty, substituujúce nepodmienečný trest odňatia slobody alebo zavádzanie súkromného kapitálu do väzenského systému. Obe možnosti vzbudzujú mnohé otázky, čo sa týka výhod, nevýhod, rizík s tým spojených a otázku účelovosti z hľadiska vynakladaných nákladov štátu.

1.2 Súkromný kapitál vo väzenskom systéme a náklady štátu

Slovenská republika doposiaľ nezaviedla získavanie finančných zdrojov na financovanie väzenstva zo súkromných zdrojov, preto sa touto otázkou zaoberáme stručnejšie a iba v teoretickej rovine. Súkromný kapitál vo väzenskom systéme môže mať viacero podôb.

Zavádzanie súkromného kapitálu do väzenského systému sa uplatňuje v rôznych modeloch, ktoré sa odlišujú napríklad v rozsahu účasti na výstavbe a následnom prevádzkovaní väznice alebo v rozsahu vrchnostenských právomocí štátu na správou väznice a dodržiavaním legislatívy vo väzniciach. Napríklad vo Veľkej Británii sú zriadené súkromné väznice, v ktorých je prevažná väčšina jej činnosti kontrolovaná štátnymi orgánmi. Vo Francúzsku sa uplatňuje odlišný model participácie súkromných subjektov na

väzenskom systéme. Súkromné subjekty sa podieľajú na výstavbe a následnom prevádzkovaní väzníc, ale pod vrchnostenskými právomocami štátu. Odlišný model je zavedený v Spojených štátoch amerických, kde je správa a celkové fungovanie väzníc zverené súkromnému sektoru, ale tiež dochádza ku klasifikácii väzníc, ktoré sú buď pod celkovou správou súkromných subjektov alebo iba výkon parciálnych funkcií.⁶

Súkromné väznice fungujú aj v Austrálii. Vhodným príkladom negatív súkromných väzníc, resp. nesprávne nastaveného systému participácie súkromného kapitálu vo väzenskom systéme je Queensland, kde sa realizoval experiment so súkromnými väznicami, pričom nejde o jediné mesto v Austrálii, kde fungujú súkromné väznice.

Prvé austrálske súkromné väzenie, Borallon - nápravné stredisko, funguje od roku 1991 a vláda naň vynaložila takmer desať miliónov dolárov. Ďalším súkromným väzením Queenslandu je nápravné stredisko Arthura Gorrieho, ktoré je prevádzkované spoločnosťou ACM (Australasian Correctional Management Pty Ltd) a jej prevádzkový rozpočet presiahol jedenásť miliónov dolárov.⁷ Ide o štátne väznice prevádzkované súkromnými subjektmi, u ktorých je zložitá vykonávať kontrolu dodržiavania bezpečnosti a dodržiavania medzinárodnými dokumentmi a vnútroštátnou legislatívou garantovaných práv odsúdených a zabezpečovanie programu väzňov a ich rehabilitáciu.

Obe väznice prechádzajú do prevádzky štátu. Vláda preberá kontrolu nad súkromne prevádzkovanými väznicami, čo prinesie výrazný zásah do ekonomickej roviny. Predpokladá sa, že prevzatie kontroly nad väznicami štátom vyjde štát na stojedenásť miliónov dolárov, pričom táto čiastka je rozpočítaná na ich prevádzkovania počas štyroch rokov. Dôvodom prevzatia kontroly štátu nad väznicami je trhový prístup korporácií, ktoré ich prevádzkovali, čo sa premietlo do vysokej miery útokov na zamestnancov väzníc, nedodržiavanie programov a služieb odsúdených, vysokej miere korupcie vo väzenskom systéme a nedodržiavanie práv a slobôd odsúdených.⁸

⁶ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI ČESKEJ REPUBLIKY. Koncepcie vězení do roku 2025. [online]. Praha : Ministerstvo spravedlivosti České republiky, 2016. 147 s. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepcie-vezeni-cr-2016-2025.pdf

MOYLE, Paul. Wave: A Critical reflection on the first three years^{3/4} reform or regression? [online]. [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <https://aic.gov.au/sites/default/files/publications/proceedings/downloads/23-moyle.pdf>.

⁸ VUJKOVIC, Melanie. Queensland Government to run two privately owned prisons in bid to reduce assaults. [online]. 26.03.2019. [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-26/queensland-private-prisons-to-be-run-by-state-government/10938192>

Súkromné väzenia v Austrálii fungujú v piatich jurisdikciách (Nový Južný Wales, Queensland, Južná Austrália, Viktória a západná Austrália), pričom privatizácia väzenského systému funguje tak, ako nikde vo svete, t. j. na základe zmluvy so štátom, pričom štát je vlastníkom väznice. Spoločnosti, ktoré prevádzkujú väznice v Austrálii, sú tými istými, ktoré prevádzkujú aj väznice v iných štátoch. Spomedzi nich možno uviesť spoločnosť GEO, Serco G4S. Tieto spoločnosti prevádzkujú aj väznice v iných krajinách a vytvárajú jeden z najúspešnejších obchodov (miliardový priemysel), pretože dochádza ku konfliktu medzi účelom nápravných zariadení a nadobúdaním zisku. Rovnako ako kdekoľvek inde, riadia sa na základe zmluvy s vládami, ktoré vlastnia väznice. Spoločnosti pôsobiace v Austrálii sú rovnakými svetovými tvormi, ktorí poskytujú svoje služby v USA a Veľkej Británii, čo je priemysel s miliardami dolárov. Prevádzkovanie väzníc by malo byť pre štát výhodným ekonomickým krokom, ktorý zníži jeho náklady na väzenský systém, ale podľa správy o službách vlády (austrálskej vlády) je situácia zmätčná, pretože najvyššie výdavky štátu smerovali do jurisdikcií, kde nie sú žiadne súkromné väznice, ale ďalšou v poradí je Victoria, ktorá má najväčší počet súkromných väzníc a najnižšie náklady štátu sú evidované v Severnom teritóriu, kde nie je ani jedna súkromná väznica.⁹

Tieto výsledky už naznačujú, že súkromné väznice nie sú najefektívnejším opatrením štátu k zníženiu nákladov štátu za výkon trestov, nehovoriac o tom, že výkon trestného súdnictva je jednou z hlavných funkcií štátu, ktorá vypovedá o jeho zvrchovanosti.

Vyššie uvedené závery o neefektívnosti súkromných väzenských systémov potvrdzujú aj iné výskumy (správy). Výskum porovnania nákladov na súkromné väznice bol vykonaný aj v USA, kde nárast väzňov v súkromných zariadeniach narástol z počtu 69 000 väzňov v roku 1999 na 128 000 väzňov v roku 2016, čo sa stalo predmetom kritiky trestného súdnictva. Úspora nákladov štátu na väzenie bola primárnym dôvodom systému súkromných väzníc, ale snaha o súkromné zisky potláča účel väzenia odsúdených. Súkromné väznice sú takmer v plnom rozsahu prevádzkované troma spoločnosťami, od ktorých štát vyžaduje, aby ich denné náklady na väzňa boli nižšie ako náklady na štátne väzenie. Nezávislý výskum nákladov zistil, že medzi nákladmi štátnych väzníc a súkromných väzníc je minimálny rozdiel. Zistenia preukázali iné negatíva súkromných väzníc. Bolo zistené, že sudcovia účelovo predlžujú tresty, ak zistia, že väzeň vykonáva

⁹ ALIZZI, John. Private prisons in Australia: our 20 year trial.[online]. Right now. 29.02.2012. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z: <http://rightnow.org.au/opinion-3/private-prisons-in-australia-our-20-year-trial/>

trest v súkromnom zariadení, čo sa prejavuje na štátnom rozpočte. Podľa správy ekonómky A. Mukherjee z roku 2017, ktorej výskum sa zamerail na súkromné väzenia v oblasti Mississippi, v súkromných väzniciach dochádza k umelo vytváraným konfliktom, za ktoré sú väzňom ukladané sankcie a predlžuje sa ich pobyt vo väzení priemerne o tri mesiace.¹⁰ Výsledky preukazujú nielen vyššie náklady štátu na súkromné väznice, ale aj nižšiu mieru dodržiavania práv odsúdených a zabezpečovania rehabilitačných programov a služieb v zmysle medzinárodných záväzkov.

Obdobná situácia je aj vo Veľkej Británii. Vo verejnom sektore je prevádzkovaných stopäť zariadení a v súkromnom sektore iba štrnásť väzníc. Počet väzňov v štátnych väzniciach dosiahol v roku 2015 takmer 70 000 a v súkromných väzniciach takmer 15 000. Náklady boli prepočítané na jedného väžňa a miesto vo väzení, pričom náklady na jedného väžňa sú vyššie o 0,373 libier¹¹. Celkové náklady štátnych väzníc dosiahli v roku 2015 výšku 2 306 465,183 libier a náklady na súkromné väznice takmer pol milióna. K výraznejším rozdielom nákladov na jedného väžňa denne dochádza pri vzájomnom porovnaní jednotlivých súkromných väzníc. Náklady na väžňa sa odlišujú o takmer 50 % pri ich vzájomnom porovnaní.¹² Štatistiky a porovnania nákladov súkromne spravovaných a štátom spravovaných väzníc preukazuje, že súkromné väzenstvo je využívané ako výhodný podnikateľský biznis, ktorý štát stojí rovnaké náklady v porovnaní s verejným väzenstvom. Súkromné väzenstvo nemusí byť negatívnym prínosom pre väzenstvo, ak zostane dostatočne regulované štátom a v súkromnom sektore zostane správa väzenstva so zabezpečením práv odsúdených a kontroly plnenia záväzkov voči štátu.

1.3 Náklady štátov spojené s výkonom nepodmienečných trestov odňatia slobody a výkonom väzby

Náklady štátu na väzenstvo spravované vo verejnom sektore sú v každej krajine sveta odlišné, v závislosti od rozvinutosti ekonomiky štátu, zavedenej trestnej politiky a od minimálnych štandardom zabezpečovaných práv odsúdených. Čo však rozumiť pod

¹⁰ SMITH, Noah. Private Prisons Are a Failed Experiment For-profit lockups don't save taxpayer money or improve outcomes for inmates.[online]. Economics. 01.04.2019. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-04-01/u-s-private-prisons-are-a-failed-government-experiment>

¹¹ V štátnom väzení sú denné náklady na jedného väžňa 33,226 libier a v súkromnom väzení 33,599 libier.

¹² GOVE, Michael. Comparing the costs of public and private prisons. [online]. Russell webster. 25.11.2015. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <http://www.russellwebster.com/pubprivprison/>

nákladmi štátu na výkon trestu nepodmienečného odňatia slobody a výkon väzby? Posudzovanie nákladov štátu na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody a väzby musí zohľadniť štandardy, ktoré musia byť zabezpečené odsúdeným v zariadeniach na výkon väzby a nepodmienečného trestu odňatia slobody. Laická verejnosť často mylne polemizuje nad výškou nákladov štátu na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody alebo výkon väzby, pretože nepoznajú dostatočne legislatívu, ktorá ustanovuje rozsah práv odsúdených, ktoré sú síce v značnej miere obmedzené, ale aj napriek tomu existuje široký diapazón práv, ktoré im nemožno uprieť a ústav na výkon väzby (ÚVV), resp. ústav na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody ich musí zabezpečiť (ÚVTOS).

Väzenia sú inštitúcie, ktoré musia spravovať život odsúdených počas výkonu trestu a preto musia zabezpečiť všetko, čo bežný človek potrebuje k životu v súlade s jeho ľudskou dôstojnosťou. Väznice musia poskytovať primeranú úroveň bezpečnosti; programový a administratívny personál na prevádzkovanie zariadení a dohľad a poskytovanie služieb uväzneným osobám, jedlo pre osoby v ich starostlivosti, vrátane dostatočných rekreačných a vzdelávacích príležitostí, údržbu infraštruktúry vrátane elektrickej energie a iných prevádzkových nákladov, a stále viac vyššiu úroveň špecializovanej zdravotnej starostlivosti pre rastúcu populáciu so značnou mierou obáv z fyzického a duševného zdravia.¹³

Spáchanie trestného činu neznamená súkromnú odplatu. Trestným činom sú porušené alebo ohrozené práva chránené zákonom, teda štát im poskytuje ochranu. Páchateľ trestného činu porušuje právne normy a zasahuje do práv chránených zákonom. To však neznamená, že páchatel' trestného činu môže byť svojvoľne zbavený svojich práv úplne. Zbavenie páchatel'a trestného činu jeho práv v plnom rozsahu prichádzalo do úvahy pri zavedenom treste smrti, ale ani v týchto prípadoch nešlo o svojvoľné pozbavenie odsúdeného jeho práv, ale o zákonom ustanovený spôsob sankcionovania páchatel'a. V súčasnosti trest smrti je vo väčšine krajín sveta zrušený a medzinárodné spoločenstvo dbá na to, aby sa dodržiavali minimálne štandardy práv odsúdených.

Práva odsúdených boli predmetom diskusie medzinárodného spoločenstva na Kongrese OSN o predchádzaní trestnej činnosti a zaobchádzaní s páchatel'mi v roku 1955. Kongres OSN o predchádzaní trestnej činnosti a zaobchádzaní s páchatel'mi prijal

¹³ Prison spending in 2015 [online]. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: <https://www.vera.org/publications/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends-prison-spending>

Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzanie s väzňami, ktoré boli schválené Hospodárskou a sociálnou radou OSN v roku 1957.¹⁴ Štandardy minimálneho zaobchádzania s odsúdenými si vyžiadali zmenu a po 5 ročných rokovaní nezávislých konzultantov, odborníkov, medzivládnych organizácií, vrátane UNDOC, boli v roku 2015 na 70. zasadnutí Valného zhromaždenia OSN rezolúciou A / RES / 70/175 jednomyselne prijaté revidované minimálne štandardy pre zaobchádzanie s odsúdenými. Nové pravidlá by mali zohľadniť nový prístup k odsúdeným, ktorý dostatočne zohľadňuje humanizáciu trestných politík. Revidované pravidlá sú známe ako „The Nelson Mandela Rules“, teda Pravidlá Nelsona Mandelu¹⁵.

Minimálne štandardy zaobchádzania s odsúdenými sú prijímané aj na európskej úrovni a na pôde EÚ, ktoré sú implementované do vnútroštátnych právnych poriadkov a stanovujú limity práv odsúdených, ktoré musia byť zabezpečené na zachovanie ľudskej dôstojnosti odsúdených. Minimálne štandardy bolo potrebné prijať aj na regionálnej úrovni, čo sa prejavilo v prijatí Európskeho štandardného minima pravidiel zaobchádzania s väzňami, prijaté rezolúciou (73) 5). Výbor ministrov prijal v roku 1987 nový dokument, tzv. Európske väzenské pravidlá, odporúčanie č. R (87) 3). Výbor ministrov postupne prijal ďalšie odporúčania, ktorými modifikoval pravidlá zaobchádzania s väzňami, napríklad Odporúčanie č. R (89) 12 o vzdelávaní vo väzení; Odporúčanie č. R (92) 16 o európskych predpisoch o sankciách a opatreniach Spoločenstva; Odporúčanie č. R (93) 6 týkajúce sa väzenských a kriminologických aspektov kontroly prenosných chorôb vrátane AIDS a súvisiacich zdravotných problémov vo väzeniach; Odporúčanie č. R (97) 12 o zamestnancoch zaoberajúcich sa uplatňovaním sankcií a opatrení; Odporúčanie č. R (98) 7 týkajúce sa etických a organizačných aspektov zdravotnej starostlivosti vo väzniciach; Odporúčanie č. R (99) 22 týkajúce sa preplnenosti väzníc a inflácie väzenského obyvateľstva; Odporúčanie Rec (2000) 22 o zlepšení vykonávania Európske pravidlá o sankciách a opatreniach Spoločenstva; Odporúčanie Rec (2003) 22 o podmienenej prepustení (podmienečné prepustenie); Odporúčanie Rec (2003) 23 o riadení väzenskej správy doživotného trestu a iných dlhodobých trestov. Mnohé odporúčania Výboru

¹⁴ ČEČOT, Vladimír et al. Penológia. Sládkovičovo : Vysoká škola v Sládkovičove, Fakulta práva Janka Jesenského, 2009. s. 36 – 40. ISBN 978-80-89267-23-1.

¹⁵ Názov dostali na počesť dedičstva zosnulého prezidenta Juhoafrickej republiky Nelsona Rolihlahla Mandelu, ktorý strávil toľko rokov svojho života vo väzení.

ministrov potvrdili, že je žiaduce revidovanie Európskych väzenských pravidiel.¹⁶ Revidované pravidlá boli prijaté Odporúčaním Rec (2006) 2.

„Na rozdiel od predchádzajúcej verzie novelizovaná verzia Pravidiel (2006) nie je zameraná na riadenie činnosti väzenských zariadení, ale na zabezpečenie prísneho dodržiavania ľudských práv pri ich uplatňovaní voči odsúdeným na treste odňatia slobody, vytvorenie zodpovedajúcich podmienok pre normálny život väzňov a ich nápravu a reintegráciu. Okrem toho je dôležité spomenúť aj „novšie“ dokumenty RE z roku 2012 vzťahujúce sa na väzenské pravidlá. K nim patria najmä tieto právne akty: Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)5 členským štátom o Európskom kódexe etiky väzenského personálu a Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)12 členským štátom o väzených cudzích štátnych príslušníkoch“¹⁷.

Tieto minimálne štandardy sa premietajú do slovenskej právnej úpravy, ktorá je obsiahnutá v zákone č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov a vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody. Výkon väzby upravuje zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov.

Obsah týchto právnych predpisov upravuje značne široký diapazón práv odsúdených, ale z hľadiska nákladov štátu na výkon väzby a výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody, môžeme okrem iného uviesť napríklad minimálne štandardy na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti, stravovanie, ktoré vyžaduje zabezpečenie stravy tri krát denne, a tá musí zodpovedať výživovým dávkam. Výživové dávka musia zohľadňovať povahu práce, ktorú odsúdený vykonáva, jeho vek a zdravotný stav. Garancia práv odsúdených prihliada aj na kultúru a náboženské vyznanie odsúdeného, resp. obvineného, ak ide o výkon väzby.¹⁸

Zákonná právna úprava ako aj požiadavky Výboru CPT vychádzajú zo základných ľudských práv a slobôd garantovaných na národnej a nadnárodnej úrovni. V prvom rade musíme vychádzať z ústavných článkov garantujúcich základné ľudské práva a slobody.

¹⁶ COUNCIL OF EUROPE. European Prison Rules. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2006. pp. 102 – 103. ISBN 978-92-871-5981-6.

¹⁷ DOMNISTKA, Viktoriya. Koncepcia a typy medzinárodných štandardov zaobchádzania s väzňami. In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, č. 1, s. 32-33, ISSN 1337-6810.

¹⁸ TITLOVÁ, Marcela. Zákon o výkone väzby. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o. s. 67. 2017. ISBN 978-80-8168-702-0.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov, ktorá do svojho obsahu premieta aj požiadavky zakotvené na nadnárodnej úrovni, upravuje už v čl. 15 ods. 3 neprípustnosť trestu smrti. V nadväznosti na trest odňatia slobody a rozhodnutie o väzobnom stíhaní má zásadný význam aj čl. 16 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý garantuje nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, ktorá môže byť obmedzená iba v prípadoch ustanovených zákonom. Do čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa premieta zákaz mučenia, podrobovania krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu, na ktorý reaguje aj Výbor CPT a Európsky súd pre ľudské práva. Zamestnávanie odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody vyplýva z čl. 18 Ústavy Slovenskej republiky. Osoby vykonávajúce trest odňatia slobody a väzobne stíhané sú osobami, ktoré súd uznal vinnými zo spáchania trestného činu a uložil im trest odňatia slobody, ale u ktorých rozhodol o naplnení väzobných dôvodov, pretože iba súdy sú oprávnené rozhodovať o vine a treste za spáchané trestné činy podľa čl. 50 Ústavy Slovenskej republiky.

Každá kultúra a náboženské vyznanie má svoje špecifiká aj v stravovaní a tie musia byť zohľadnené aj pri obvinených a odsúdených. Ďalšie náklady štátu sú vynakladané na dodržanie práv obvinených a odsúdených na vzdelávanie, záujmovú činnosť, športovú činnosť a iné činnosti. Skutočnosť, že ide o osoby vo výkone väzby alebo výkone nepodmienečného trestu odňatia slobody, neznamena, že im nemusí byť umožnené ďalšie vzdelávanie, šport, kultúrne vyžitie. ÚVV a ÚVTOS musí primerane tomu zabezpečiť napríklad knižnicu, organizovať rôzne kultúrne a športové činnosti, telocvičňu, prípadne posilňovňu, basketbalové ihriská a podobne. Povaha týchto činností a ich rozsah závisí od priestorových možností príslušného ústavu.

Rozsah práv obvinených vo výkone väzby a odsúdených sú rozsiahle a zahŕňajú napríklad aj poskytovanie psychologických a sociálnych služieb¹⁹, ak to odôvodňuje stav príslušnej osoby. Zabezpečenie týchto minimálnych štandardov vyžaduje priebežné náklady ústavov, ktoré musia zabezpečiť popri vstupných nákladoch, ktoré sú potrebné na výstavbu ústavov, ich technické a materiálne zabezpečenie, kontrolné systémy, vybavenie ciel, sociálnych zariadení. ÚVV a ÚVTOS musia dodržiavať minimálnu výmeru miestnosti na jedného väzňa. Rozsah nákladov štátu na výkon väzby a výkon nepodmienečného trestu

¹⁹ § 28 zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov.

odňatia slobody musí zohľadniť aj personálny substrát so zákonom predpísanou kvalifikáciou.

Minimálne štandardy zaobchádzania s väzňami sú rovnaké, ale náklady jednotlivých štátov na väzenstvo sú diametrálne odlišné, čo môže súvisieť aj s odlišnými cenami za služby, mzdy vyplácaným zamestnancom štátnej správy, dôchodkový systém a ďalšími faktormi, vrátane rozdelenia znášania nákladov na väzenstvo medzi ďalšie subjekty okrem štátu.

Väzenská populácia neustále narastá, aj napriek reformám v trestných politikách štátov. Aby sme mohli štatisticky hodnotiť náklady na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody, ustálila sa jednotka „priemerné náklady na väžňa“, ktorá počíta s celkovými nákladmi štátu prepočítanými v závislosti od počtu väzňov v príslušnom štáte. Priemerné náklady na väžňa počítajú s priemernou dennou väzenskou populáciou. Spoločnosť Vera vykonala v roku 2015 prieskum priemerných nákladov na väžňa v 45-tich štátoch v USA, ktoré poskytli relevantné údaje.

Celkové náklady na odsúdeného presiahli v priemere 33 000 dolárov. Ide iba o priemer, ktorý zohľadňuje podstatné rozdiely v nákladoch jednotlivých štátov. Najnižšie priemerné náklady sú zaznamenané v Alabame a sú pod priemerom 15 000 dolárov, kým v New Yorku dosiahli takmer 70 000 dolárov. Priemerné denné náklady na väžňa predstavujú 33,274 dolárov. Napríklad Oklahoma má priemerné denné náklady na väžňa 16,497 dolárov, New York uvádza náklady vo výške 69,355 dolárov.²⁰ V rámci Európy môžeme uviesť napríklad Írsko, kde priemerné náklady na väzňov dosiahli v roku 2018 takmer 74 000 eur.²¹ A prepočítame priemerné náklady na počet väzňov, priemerné denné náklady na väžňa sú 18,14 eur. Porovnávanie priemerných denných nákladov štátu na výkon väzby a výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody nie je relevantné, ak porovnáme krajiny bez konkretizácie všetkých aspektov s tým súvisiacich. Objektívne údaje je možno zistiť iba pri porovnávaní krajín s rovnakými mzdami zamestnancov Väzenskej a justičnej stráže, resp. iných inštitúcií zabezpečujúcich správu väzenstva a ďalšími faktormi, o ktorých sa zmieňujeme. Tieto údaje nám vytvárajú iba predstavu o priemerných nákladoch na väžňa v iných štátoch, ale nemôžeme ich porovnávať

²⁰ Prison spending in 2015 [online]. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: <https://www.vera.org/publications/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends-prison-spending>.

²¹ Facts & Figures [online]. Irish Penal Reform Trust. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: <http://www.iprt.ie/prison-facts-2>

s nákladmi štátu v Slovenskej republike a vyvodzovať z toho závery pre reformu trestnej politiky.

1.4 Ekonomické výhody alternatívnych trestov

Prijímanie prvkov restoratívnej justície sa prejavilo v zavádzaní alternatívnych trestov, ktoré môžu pomôcť k znižovaniu nákladov štátu na väzenstvo. Ide o celosvetovú tendenciu, ktorá nedosahuje rovnaké výsledky vo všetkých krajinách. Výpočet trestov ukladaných v Slovenskej republike upravuje zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej „Trestný zákon“). Alternatívne tresty majú osobitné postavenie a svoje ekonomické výhody.

Pokiaľ chceme hovoriť o ekonomických výhodách alternatívnych trestov, nemôžeme ich zovšeobecniť, pretože každý druh alternatívneho trestu má svoje špecifiká, vyžaduje si iný prístup ako aj náklady na jeho výkon. Iná ekonomická náročnosť sa týka trestu domáceho väzenia a iná je daná napríklad pre peňažný trest, ktorého výkon nie je spojený s nákladmi zo strany štátu.

„Alternatíva je voľba trestu nespojeného s odňatím slobody páchatel'a, ktorá zaručuje naplnenie účelu trestu rovnako, ako keby bol páchatel'ovi uložený trest odňatia slobody. Táto definícia reprezentuje najrozšírenejší názor na definíciu alternatívneho trestu. Dá sa s ňou súhlasiť, pretože zahŕňa podstatné znaky alternatívneho trestu. Pod pojmom alternatíva sa chápe možnosť spoločnosti vybrať si spôsob zaobchádzania s páchatel'mi spoločensky nebezpečných činov. Alternatíva by teoreticky mala byť rovnocenným trestom k trestu odňatia slobody, a v porovnaní s ním má menšie negatívne dopady na osobnosť páchatel'a. Základná myšlienka alternatívnych trestov je jednoduchá. Páchatel' ostane na slobode, kde si bude vykonávať trest, ktorý je preňho vhodný a bude naňho pôsobiť preventívne. Dôležitým aspektom je výchovná stránka alternatívneho trestu a má upevniť v páchatel'ovi návyky a postoje nevyhnutné k vedeniu riadneho života. Vo všeobecnosti sa za výchovnejšie považuje povinnosť niečo vykonať, ako povinnosť sa niečoho zdržať“²² Nie každý trest odlišný od nepodmienečného trestu odňatia slobody je

²² KOČÍKOVÁ, Martina. Alternatívne tresty a ich uplatňovanie. In: BEZÁK, Martin - HAUERLANDOVÁ, Ivana - VLHA, Martin. (eds.). Akademické akcenty 2010. Bratislava : paneurópska vysoká škola, 2011, s. 102. ISBN 978-80-89447-39-8.

alternatívnym trestom, musí ísť o trest, ktorým súd na základe úvahy môže nahradiť nepodmienečný trest odňatia slobody.

Ekonomické výhody nachádzame pri všetkých alternatívnych trestoch, pretože odsúdený sa nepodieľa na zvyšovaní nákladov štátu, nenarastá väzenská populácia. Páchateľ trestného činu zostáva na slobode a podriaďuje sa podmienkam uloženým súdom. Najväčší význam ekonomických výhod vidíme v peňažnom treste²³, pretože nevyžaduje žiadne náklady zo strany štátu, ale naopak prispieva k zvyšovaniu štátneho rozpočtu. Najväčšiu pozornosť si v posledných rokoch vyžiadal trest domáceho väzenia a jeho výkon, od ktorého sa očakáva výrazné zníženie celkovej väzenskej populácie.

Trest domáceho väzenia bol do právneho poriadku Slovenskej republiky zavedený rekodifikáciou trestnoprávnych noriem. Pri jeho prijímaní sa stal predmetom nádeje v nové možnosti trestania páchatelom menej závažnej trestnej činnosti, no súčasne sa stal terčom kritiky tých, ktorí nachádzali mnohé nedostatky výkonu tohto trestu. Verejnosť mala od začiatku pochybnosti, či bude takýmto spôsobom zabezpečená ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestných činov, pretože právna úprava v rámci výkonu tohto trestu nebola dostatočne zabezpečená. Mnohí nadšenci tohto alternatívneho trestu videli možnosť individualizácie a humanizácie pri trestaní páchatelov.

Domáce väzenie vcelku exaktne vystihuje podstatu tohto trestu. Páchateľ je v domácom väzení, v mieste, ktoré dôkladne pozná, čím nedochádza k narúšaniu sociálnych a rodinných väzieb, ale súčasne je obmedzený na slobode. Obmedzenie na slobode je na rozdiel od odňatia slobody veľmi zúženého charakteru tak, aby nebránilo výkonu práce a ďalším povinnostiam, ktoré vykonáva na zabezpečenie základných životných a rodinných potrieb. *„Domáce väzenie, známe aj ako domáca väzba, alebo elektronické monitorovanie je právny termín používaný na definovanie trestu uloženého podľa zákona osobe, ktorá sa dopustila trestného činu a je odsúdená na pobyt vo svojom dome namiesto trestu odňatia slobody“*²⁴. Vlha²⁵ zdôrazňuje ako výhodu trestu domáceho

²³ Pozri viac: IVOR, Jaroslav - POLÁK, Peter - ZÁHORA, Jaroslav. Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016. 554 s. ISBN 978-80-8168-509-5.

²⁴ RAJNIČ, Marek. Príčiny brániace aplikácii trestu domáceho väzenia v Slovenskej republike In: Justičná revue: časopis pre právnu prax. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011, roč. 63, č. 8-9, s. 398 – 399. ISSN 1335-6461.

²⁵ VLHA, Martin. Prvky restoratívnej justície v trestnom práve hmotnom a ich reálne uplatňovanie. In: MEDELSKÝ, Jozef et al. (eds.) Súčasné uplatňovanie prvkov restoratívnej justície : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Paneurópske právnické dni 2013 [online]. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 216. [cit. 2019-02-06]. ISBN 978-80-8155-012-6. Dostupné na internete:

<<http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/zbornik-paneuropske-pravnicke-dni-2013.pdf>>.

väzenia zotrvanie v rodinnom a sociálnom prostredí, zachovanie pracovnoprávných návykov a hlavne nižšie náklady spojené s výkonom trestu domáceho väzenia v porovnaní s nepodmienečným trestom odňatia slobody.

Gregušová odôvodňuje potrebu tohto trestu najmä tým, aby bola zabezpečená:

- „nízka miera ekonomickej záťaže výkonu trestu domáceho väzenia pre štát,
- eliminácia problémov s preplnenými ústavmi na výkon trestu odňatia slobody,
- eliminácia dôsledkov pôsobenia väzenskej subkultúry na odsúdeného,
- zachovanie ekonomických, rodinných a sociálnych väzieb odsúdeného,
- vytvorenie individuálneho režimu odsúdeného v jeho prirodzenom prostredí, ktoré predpokladá, že po výkone trestu bude viesť riadny život,
- zvyšujúca sa pravdepodobnosť náhrady škody pre poškodeného trestným činom,
- odsúdený sa podieľa na finančnom zabezpečení výkonu trestu domáceho väzenia,
- vykonaním trestu domáceho väzenia dochádza zo zákona k zahladeniu odsúdenia“²⁶.

Výkon tohto trestu je v súčasnosti prípustný výlučne formou elektronického monitoringu, ktorý aj napriek vysokým vstupným nákladom predpokladá, nadpriemerné zníženie nákladov štátu na väzenstvo v porovnaní s výkonom nepodmienečného trestu odňatia slobody. Reálne vízie zákonodarcu premietnuté do aplikačnej praxe sú predmetom aplikačnej a výskumnej časti práce.

1.5 Resocializácia odsúdených na výkon trestu odňatia slobody

Resocializácia odsúdených na výkon trestu odňatia slobody je ústrednou otázkou v oblasti väzenstva, pretože výkon trestu odňatia slobody bez ďalších potrebných opatrení neplní svoj účel. Účelom trestu nie je „iba“ ochrana spoločnosti pred páchatelom trestnej činnosti, ale musí zabezpečiť aj jeho prevýchovu (nápravu), teda jeho premenu (resocializáciu) v ľudskú bytosť, ktorá bude schopná prispôbiť sa pravidlám spoločnosti,

Porovnaj: KLÁTIK, Jaroslav. Uplatňovanie trestu domáceho väzenia na Slovensku a v Čechách. In: STRÉMY, Tomáš (ed.). Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Praha : Leges, 2014, s. 295. ISBN 978-80-7502-034-5.

²⁶ GREGUŠOVÁ, Andrea. Trest domáceho väzenia v novej právnej úprave. In: Justičná revue: časopis pre právnu prax. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2016, roč. 68, č. 4, s. 439. ISSN 1335-6461.

rešpektovať ich a konať v súlade so zákonom. Resocializácia odsúdených k výkonu trestu odňatia slobody je jedinou možnosťou ako zabrániť recidíve. Zbavenie odsúdeného slobody a jeho umiestnenie v zariadení na výkon trestu odňatia slobody plní iba represívnu funkciu a účel ochrániť spoločnosť pred páchaním ďalšej trestnej činnosti. Nezabráni tomu, aby odsúdení po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody nepáchali ďalej trestnú činnosť. Pôvodné systémy väzenstva zastávali názor, že odsúdený si pod tlakom prostredia vo väzení (samoty, ticha, prísneho denného a nočného režimu) stúpi do svedomia a uvedomí si, čo spôsobil a aké následky si privodil svojim konaním. Tento spôsob chápania účelu trestu neplní účel trestu, pretože väzenské prostredie negatívne vplýva na každého (väčšinu) odsúdeného.

Denný a nočný režim, ktorý je stereotypom nemôže pozitívne vplývať na žiadnu ľudskú bytosť. Odsúdený podlieha tomuto režimu a po prepustení z výkonu trestu sa ťažko prispôbuje podmienkam v bežnom živote. Či už ide o pracovné činnosti, vzdelávanie alebo iné záujmové činnosti, odsúdený, ktorý je dlhodobo umiestnený vo väzenskom prostredí stráca plnohodnotný život, zvyká si na iný spôsob života a postupne mu podľahne.

Z iného hľadiska musíme prihliadať na to, prečo sú vhodné alternatívne tresty ako náhrada krátkodobých trestov odňatia slobody. Páchatelia menej závažných trestných činov nemusia byť vystavení väzenskému prostrediu, ktoré môže na nich zanechať väčšie negatívne prvky, s akými prišiel do väzenského prostredia. Skúsenejší zločinec sa po niekoľkých rokoch väzenia stáva dokonalejším zločincom, pretože práve vo väzenskom priestore je vystavený kontaktu s inými väzňami s inými skúsenosťami.

Ďalší priestor musí byť venovaný najmä umiestneniu odsúdeniu na základe vážnosti spáchaného trestného činu, aby sa páchatelia menej závažnej trestnej činnosti vyhli výkonu trestu odňatia slobody s páchatelmi najzávažnejšej trestnej činnosti, čo by mohlo ovplyvniť ich budúcnosť a správanie po prepustení na slobodu.

Resocializácia a rehabilitácia väzňov je jednou z hlavných priorít trestných politík jednotlivých štátov. Cieľom prijímaných opatrení je znížiť riziko recidívy psychosociálnou rehabilitáciou odsúdených na výkon trestu odňatia slobody po ich prepustení a realizáciou aktivít, najmä ponúkaním a realizáciou aktivít a služieb, ktorých absencia môže tiež zvýšiť

riziko recidívy, zatiaľ čo ich poskytovanie uľahčuje prekonávanie ťažkostí spojených s rehabilitáciou a resocializáciou jednotlivcov.²⁷

Pri definovaní pojmu „resocializácia“ vychádzame z dvoch výrazov, t. j. „re“ a „socializácia“. Socializácia vychádza z latinského pojmu, ktorý znamená zmenu osoby, resp. jej prinavrátenie do spoločnosti, proces získavania určitých vedomostí, systém noriem a hodnoty určitých jednotlivcov, čo mu umožňuje stať sa plnohodnotným členom spoločnosti. Resocializácia zahŕňa cielený vplyv na človeka, úkony smerujúce k jeho prevýchove. Tento pojem môžeme v súhrne označiť za proces, ktorý znamená začlenenie odsúdeného do spoločnosti. Ide o premenu osobnosti odsúdeného tak, aby po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody dodržiaval právny poriadok dotknutého štátu a rešpektoval pravidlá spolunažívania s ostatným obyvateľstvom. Proces resocializácie prebieha prostredníctvom postupnej reintegrácie, na ktorej sa podieľa pedagogika, zdravotná starostlivosť, psychoterapia, vzdelávanie a pracovná činnosť odsúdených. Proces resocializácie by sa mal uskutočniť počas výkonu trestu odňatia slobody aj po prepustení odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody. Štát je povinný zabezpečiť odsúdenému taký výkon trestu odňatia slobody, aby mu poskytol podmienky na jeho resocializáciu a jeho bezpečný návrat do spoločnosti.²⁸

Socializáciou sa rozumie celoživotný biologický, psychický a sociálny proces jedinca. Každý jedinec prechádza počas života rôznymi životnými situáciami (smrť blízkej osoby, strata zamestnanca, nevera, opustenie rodiny a podobne), s ktorými sa musí vysporiadať, alebo tie, ktoré sú očakávané, napríklad nástup na strednú školu, nástup do zamestnania alebo dosiahnutie veku starobného dôchodku. Jedinec sa musí prispôbiť každej existujúcej situácii. Človek prechádza spoločenskými zmenami, mení jeho sociálne postavenie, mení sa fyzický vzhľad a vek. Neúspešná socializácia predstavuje problém nielen pre jednotlivca, ale aj pre spoločnosť. Na základe vymedzenia socializácie resocializáciu môžeme vymedziť ako zložitý proces nápravy a zmeny neuspokojivej socializácie. Resocializácia je procesom, v ktorom sa predpokladá, že jedinec prešiel

²⁷ SULAMANIDZE, Rusudan. The Meaning of Rehabilitation-Resocialization and its Regulation Based on National and International Standards [online]. Penal Reform International. 13.08.2019. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z:

<https://www.penalreform.org/blog/the-meaning-of-rehabilitation-resocialization-and-its-regulation/>

²⁸ SULAMANIDZE, Rusudan. The Meaning of Rehabilitation-Resocialization and its Regulation Based on National and International Standards [online]. Penal Reform International. 13.08.2019. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z:

<https://www.penalreform.org/blog/the-meaning-of-rehabilitation-resocialization-and-its-regulation/>

určitou socializáciou, má už určité sociálne normy a hodnoty. Resocializáciou sa rozumie aj proces výchovného pôsobenia na páchatel'a trestného činu k jeho opätovnému zaradeniu do riadneho života spoločnosti. Tento pojem je niekedy vykladaný v spojení s opätovnou resocializáciou páchatel'a, ktorý už prešiel procesom prevýchovy.²⁹ Resocializácia väzňov je formovanie osobnostných črt odsúdených počas výkonu trestu odňatia slobody, ktorý prospieva k obnoveniu narušených sociálnych väzieb a vzťahov, ako aj k identifikácii jednotlivca ako subjektu jeho vlastného života.³⁰

Proces resocializácie odsúdených je náročný a vyžaduje prijímanie efektívnych opatrení. Otázka nájdenia racionálneho mechanizmu na resocializáciu odsúdených je predmetom mnohých štúdií, pretože správne riešenie závisí od zodpovedania mnohých otázok, napríklad nájdenie pozitív a negatív krátkodobých trestov odňatia slobody a ich vplyv na odsúdeného, zmeny v jeho správaní, prípadne sledovanie, či sa dopúšťa recidívy, sledovanie štatistík, v koľkých prípadoch prepustených odsúdených z krátkodobých trestov odňatia slobody dochádza k recidívy a aká je povaha ďalšej trestnej činnosti. Je potrebné skúmať správanie odsúdeného počas výkonu trestu odňatia slobody a po jeho prepustení na slobodu. Okrem skúmania jednotlivých prvkov resocializácie nemôže odhliadnuť od predispozícií, ktoré sú dané ako napríklad genetika a osobnosť odsúdeného.

Pri resocializácii je potrebné udržiavať kontakt páchatel'a s vonkajším svetom, s verejnosťou, medzi ktoré patrí právo na návštevy, telefonické hovory a korešpondencia, stretnutia s príbuznými a blízkymi a udržiavanie nepretržitého kontaktu. Je dôležité zabezpečiť práva odsúdených, ako sú bývanie, jedlo, osobná hygiena, odev, práca, zdravotná starostlivosť a zabrániť zhoršovaniu ich osobnosti, aby sa cítili ako plnohodnotní ľudia. Proces resocializácie nie je možné realizovať bez všeobecného a odborného vzdelávania pre odsúdených, keďže vzdelávanie je súčasťou resocializačného programu a má prísne výchovný charakter. U väčšiny väzňov je potvrdená nízka úroveň vzdelania, ktorá pravdepodobne ovplyvňuje ich život pred uväznením a súčasne môže byť faktorom, ktorý zohráva rozhodujúcu úlohu pri páchaní trestnej činnosti. Vzdelanie je pre páchatel'ov nevyhnutné, aby získali dôveru v samých seba, aby sa zvýšila ich schopnosť vykonávať

²⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 8 – 9. ISBN 978-80-7338-115-8.

³⁰ TIMOFEEVA, Elena. Foreign Prison Experience Resocialization of Prisoners. In *Problems of Enterprise Development: Theory and Practice 2018* [online]. 2019. [cit. 2019-10-22]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331775330_Foreign_Prison_Experience_Resocialization_of_Prisoners

určité povolenie (vzdelaním splnia podmienky stanovené pre uchádzačov o zamestnanie). Takýmto spôsobom sa prispieva k zvýšeniu predpokladu ich zamestnania a zabezpečenia určitého životného štandardu. Vzdelanie je jedným z faktorov, ktorý im umožňuje integrovať do spoločnosti na základe poznatkov získaných počas výkonu trestu.³¹

V rámci Európskej únie sú vypracované vzdelávacie, odborné a produkčné programy pre väzňov, ktoré sú implementované v členských štátoch. Podľa výskumov až 80% väzňov v zahraničí nemá profesijné a pracovné zručnosti alebo ich pri vstupe do nápravných zariadení stratilo. Vzdelanie je najúčinnším prostriedkom resocializácie väzňov a ich sociálnej adaptácie po prepustení z výkonu trestu. Európa sa vyznačuje poskytovaním základného a stredného vzdelania väzňom. Napríklad v Nemecku je až polovica väzňov zapojená do odbornej prípravy, vzdelávania vrátane školských programov. V severských krajinách sa vzdelávanie väzňov považuje za determinant ich následnej adaptácie a resocializácie v otvorenej spoločnosti. Väzni sú už v prvých dňoch výkonu trestu odňatia slobody informovaní o možnostiach a dostupnosti kurzov a vzdelávacích programoch. Takýto postup umožňuje nastaviť vzdelávací režim primeraný dĺžke trvania trestu. Výcvik poskytujú vo väzení učitelia inštitúcií odborného vzdelávania, ako aj väzenský personál. Väznice, ktoré nemajú vlastné vzdelávacie inštitúcie a učiteľov, organizujú školenie v spolupráci s externými vzdelávacími inštitúciami. Ak je uväznený v uzavretom väzení, sociálny pracovník sa musí so vzdelávacou inštitúciou dohodnúť na organizácii odbornej prípravy v osobitne vybavených triedach väzenia. Po absolvovaní skúšok môžu väzni získať vysokoškolské vzdelanie. V niektorých prípadoch môžu navštevovať univerzitu bez dozoru. V Nemecku má každý väzeň individuálny resocializačný program, ktorý môže zabezpečiť jeho vzdelanie vrátane vysokoškolského vzdelávania. Tí, ktorí chcú získať vysokoškolské vzdelanie, vstupujú do väzenia Geldern. Rovnako úspešný sa javí aj proces organizácie práce.³²

Slovenská republika nie je výnimkou a po rekodifikácii trestného zákonodarstva došlo k viacerým podstatným zmenám, v ustanovení vonkajšej diferenciácie výkonu trestu

³¹ SULAMANIDZE, Rusudan. The Meaning of Rehabilitation-Resocialization and its Regulation Based on National and International Standards [online]. Penal Reform International. 13.08.2019. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z:

<https://www.penalreform.org/blog/the-meaning-of-rehabilitation-resocialization-and-its-regulation/>

³² TIMOFEEVA, Elena. Foreign Prison Experience Resocialization of Prisoners. In Problems of Enterprise Development: Theory and Practice 2018 [online]. 2019. [cit. 2019-10-22]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/331775330_Foreign_Prison_Experience_Resocialization_of_Prisoners

odňatia slobody do minimálneho, stredného a maximálneho stupňa stráženia podľa závažnosti spáchanej trestnej činnosti a podľa toho, či ide o prvopáchateľa alebo recidivistu a prijatí zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

2 Cieľ práce, metódy a metodika práce

Práca, ktorú predkladáme, má osobitný a v súčasnosti veľmi diskutovaný predmet záujmu. Tým sú náklady štátu vynakladané na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody. Cieľom práce je na základe preskúmania teoretických poznatkov a analýzy výročných správ Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky poukázať na náklady štátu vynakladané na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby so zatriedením nákladov na osobitné náklady týkajúce sa plnenia štandardov zaobchádzania s odsúdenými a obvinenými.

Primárny cieľ práce si vyžaduje naplnenie viacerých čiastkových cieľov, pretože je potrebné poznať teoretické východiská skúmanej problematiky a až následne pristúpiť k analýze nákladov, ktoré sa ich týkajú. Preto si ako čiastkový cieľ práce určujeme:

- zistiť a predostrieť zmeny a súčasný stav vo väzenskej populácii s prihliadnutím na vyvíjajúcu sa trestnú politiku štátov;
- preskúmať možnosti a ekonomické výhody ingerencie súkromného sektora do oblasti väzenstva;
- vymedziť stav nákladov štátov vynakladaných na výkon nepodmienečných trestov odňatia slobody a výkon väzby;
- preskúmať a stanoviť ekonomické výhody alternatívnych trestov;
- zaoberať sa významom a rozsahom resocializácie odsúdených na výkon trestu odňatia slobody;
- zistiť a preskúmať stav väzenskej populácie v podmienkach Slovenskej republiky a náklady spojené s výkonom trestu odňatia slobody a výkonom väzby;
- vykonať rozbor čiastkových nákladov spojených s výkonom trestu odňatia slobody, ktoré sa podieľajú aj na plnení štandardov zaobchádzania s odsúdenými;
- zhodnotiť súčasný stav väzenstva vo vzťahu k súčasnej trestnoprávnej politike.

Predmet práce je dosť špecifický, ale súčasne aj v súčasnosti značne konfrontovaný, najmä v súvislosti s ingerenciou súkromných subjektov do oblasti správy väzenstva a s názormi „lacnejšieho“ trestu smrti, pri ktorom „vraj“ nie sú náklady štátu také vysoké. Záujmom preskúmania sú náklady štátu, ktoré sú vynakladané na výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody a výkon väzby.

Preskúmanie týchto nákladov vykonávame až po tom, ako priblížime teoretické poznatky týkajúce sa väzenia, väzenskej populácie, možností, ktoré pripúšťajú trestnoprávne úpravy ako alternatívy k výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody. Súčasťou teoretického preskúmania je aj resocializácia odsúdených, pretože sa priamo dotýka aj rozsahu nákladov spojených s výkonom trestu odňatia slobody.

Vo výskumnej časti práce vychádzame z ročeniek Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky, ktoré poskytujú konkretizované a presné údaje o fungovaní väzenského systému v Slovenskej republike, vrátane čerpania a plnenia rozpočtu a jednotlivo uvádzajú výšku nákladov za príslušnú činnosť a zabezpečovanie úkonov v rámci zaobchádzania s odsúdenými a obvinenými. Na základe zistených údajov z ročeniek Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky môžeme vyhodnotiť súčasný stav trestnoprávnej politiky a vyhodnotiť ho v porovnaní s výkonom alternatívnych trestov.

V rámci vymedzenia teoretických poznatkov používame najmä metódy sumarizovania a analógie, na základe ktorej môžeme predkladať aj vlastné zhodnotenia a názory. Údaje získané z ročeniek Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky graficky a matematicky vyhodnocujeme, aby sme predložili dostatočný pohľad na to, prečo je kladený dôraz na zvyšovanie ukladania alternatívnych trestov. Komparatívnou metódou môžeme porovnávať náklady vynakladané za jednotlivé úkony v rámci zaobchádzania s odsúdenými a obvinenými a následne ich celkovo porovnávať aj s nákladmi na výkon trestov nespojených s odňatím slobody.

3 Výsledky a diskusia

Východiskom spracovanie otázok spojených s nákladmi vynakladanými na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby spočíva v zobrazení skutočných údajov o počte odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody a počet osôb vo väzbe.

Na základe týchto počtov môžeme ďalej pracovať s údajmi o nákladoch vynakladaných na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby a všetky úkony, prostredníctvom ktorých sa zabezpečujú práva a povinnosti týchto osôb, vrátane správy na úseku väzenstva, čiže náklady vynakladané na personálne zabezpečenie správy väzenstva.

Okrem personálneho zabezpečenia výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody je potrebné zohľadňovať aj iné náklady, ktoré s tým súvisia, napríklad náklady za udržiavanie väzníc a väzenských priestorov, náklady za energie a iné nevyhnutné náklady.

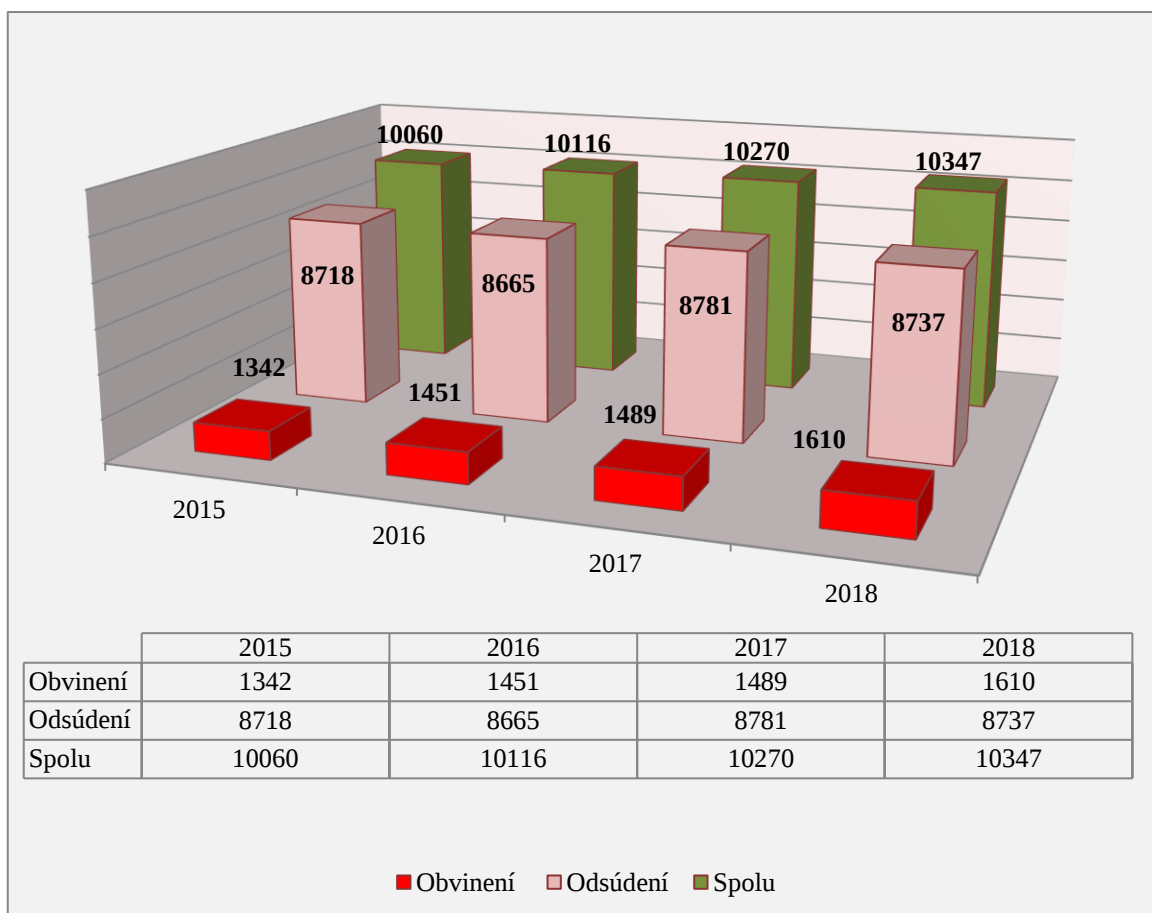
Počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody (ďalej „odsúdený“, „odsúdení“) a počet obvinených vo výkone väzby (ďalej „obvinený“, „obvinení“), ktorý uvádzame v nasledujúcich grafoch a textoch je počtom evidovaným k poslednému dňu kalendárneho roka alebo priemerný počet v príslušnom kalendárnom roku. Preto, ak sa zaoberáme nákladmi za výkon trestu odňatia slobody alebo výkon väzby, ide o priemerné náklady.

Musíme si uvedomiť, že výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby nie je statickým javom alebo dynamickým javom. V priebehu roka dochádza k nástupu nových odsúdených na výkon trestu, v mnohých prípadoch je rozhodnuté o väzobnom stíhaní a naopak viacerí odsúdení vykonávajú trest a sú prepustení na slobodu, väzobne stíhaní sú prepustení z väzby alebo nastupujú na výkon trestu odňatia slobody.

3.1 Stav obvinených a odsúdených a ich rozdelenie do jednotlivých stupňov stráženia

V grafe 1 sú uvedené priemerné počty odsúdených a obvinených, na základe ktorých možno pozorovať nárast väzenskej populácie. Nárast sa týka výkonu väzby aj výkonu trestu odňatia slobody s výnimkou roku 2016, kedy bol priemerný počet odsúdených nižších ako v ostatných rokoch.

Graf 1 Priemerný počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody a počet obvinených vo výkone väzby v rokoch 2015 až 2018

Zdroj: vlastná tvorba

Na prvý pohľad nepatrný nárast je mylný, pretože každé zvýšenie väzenskej populácie, či ide o desiatich alebo sto odsúdených alebo obvinených zvyšuje náklady štátu. Okrem zvýšenia nákladov štátu sa otvára ďalšia otázka a tou sú dostatočné väzenské kapacity, pretože sa pohybujú tesne pri ich dovŕšení a to nehovoriac o tom, že nároky Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu sa neustále zvyšujú, vrátane ubytovacej plochy pre odsúdených a obvinených. Súčasné štandardy zaobchádzania s odsúdenými sa odvíjajú od činnosti Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu

alebo trestaniu môžeme predpokladať, že v priebehu niekoľkých rokov sa zvýšia. Štáty budú nútené prispôbiť väzenské kapacity novým štandardom, čo sa premietne aj do nákladov štátu za výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby.

Medzi rokom 2018 a 2015 je rozdiel v celkovom počte odsúdených a obvinených 287 osôb. Ak si vypočítame, že každá osoba musí mať zabezpečenú ubytovaciu plochu minimálne 3,5 m², nehovoriac o minimálnom štandarde pre ženy a mladistvých (t. j. 4 m²)³³, tak ide o takmer o 1005 m².

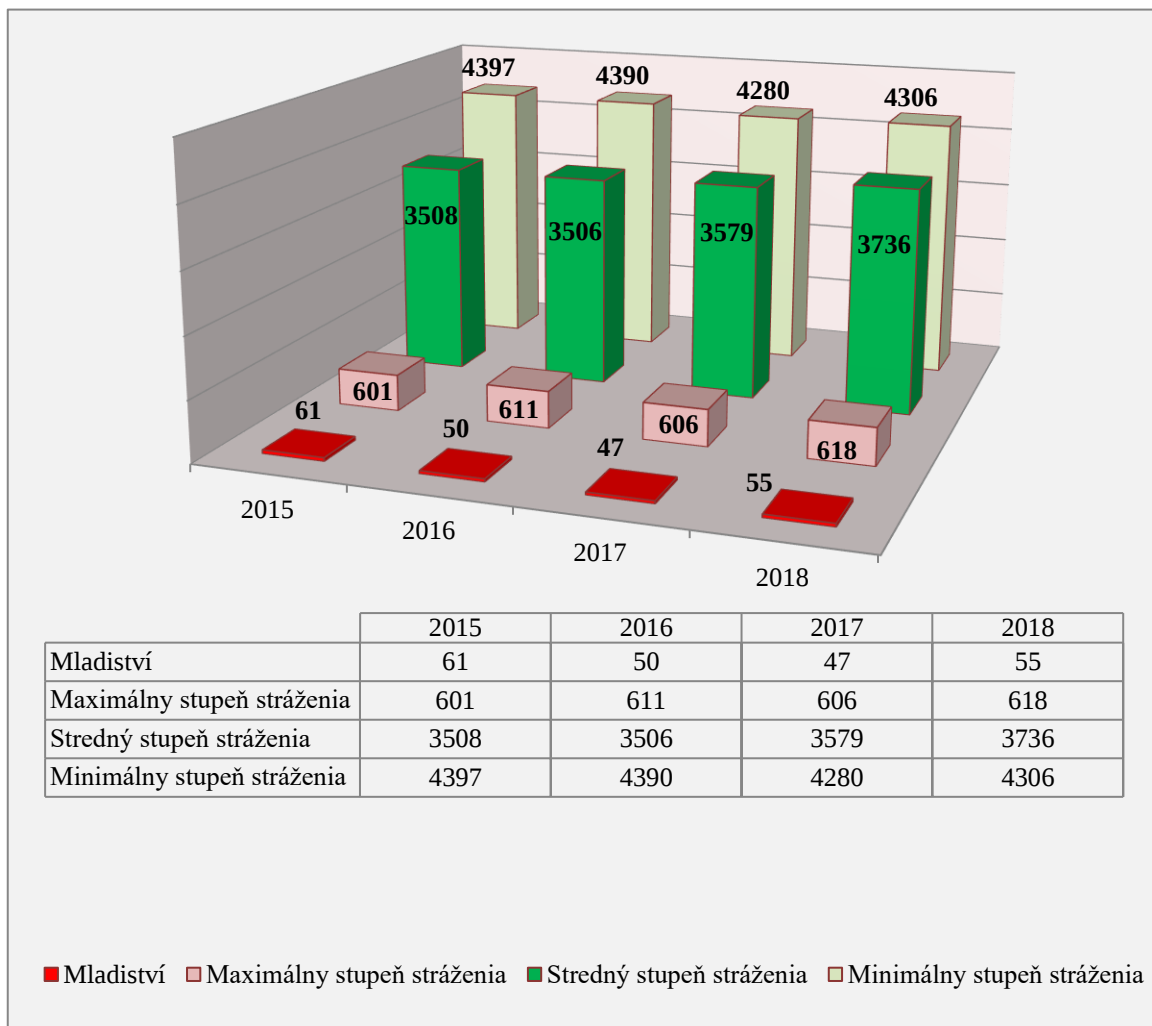
Ak by sme siahali po konkretizovanejších údajoch, ktoré poskytuje Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu vo svojich správach k návštevám jednotlivých členských štátov a hodnotí dodržiavanie minimálnych štandardov zaobchádzania s odsúdenými³⁴, zistili by sme, že je potrebné zaoberať sa osobitne napríklad vonkajšou diferenciáciou výkonu trestu odňatia slobody, pretože podľa vyjadrení Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu by sa mala ubytovacia kapacita odvíjať od toho, v akom rozsahu sa obvinení a odsúdení (predovšetkým odsúdení) zúčastňujú na rôznych aktivitách, práci, voľnočasových aktivitách, vzdelávaní a podobne.

Práve u odsúdených v maximálnom stupni stráženia v bezpečnostnom režime, kde je ich pohyb a aktivity minimalizovaný, odsúdený by mal mať k dispozícii väčší životný priestor. To sú práve jedny z už spomínaných zvyšujúcich sa nárokov na zaobchádzania s odsúdenými, ktoré už naznačujeme.

³³ § 74 ods. 1, § 18 ods. 1 a § 70 ods. 3 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.

³⁴ Pozri: CPT. 2015. Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 22 September to 2 October 2014 [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2015. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695f70>; CPT. 2019. Report to the Romanian Government on the visit to Romania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16809390a6>; CPT. 2019. Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680909713>; CPT. 2020. Report to the Spanish Government on the visit to Spain carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2020. 61 s. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680909713>; CPT. 2019. Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky, ktorú uskutočnil Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) v dňoch 19. až 28. marca 2018 [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. 77 s. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168094fd72>

Graf 2 Počet odsúdených v jednotlivých stupňoch stráženia a mladistvých odsúdených v rokoch 2015 až 2018

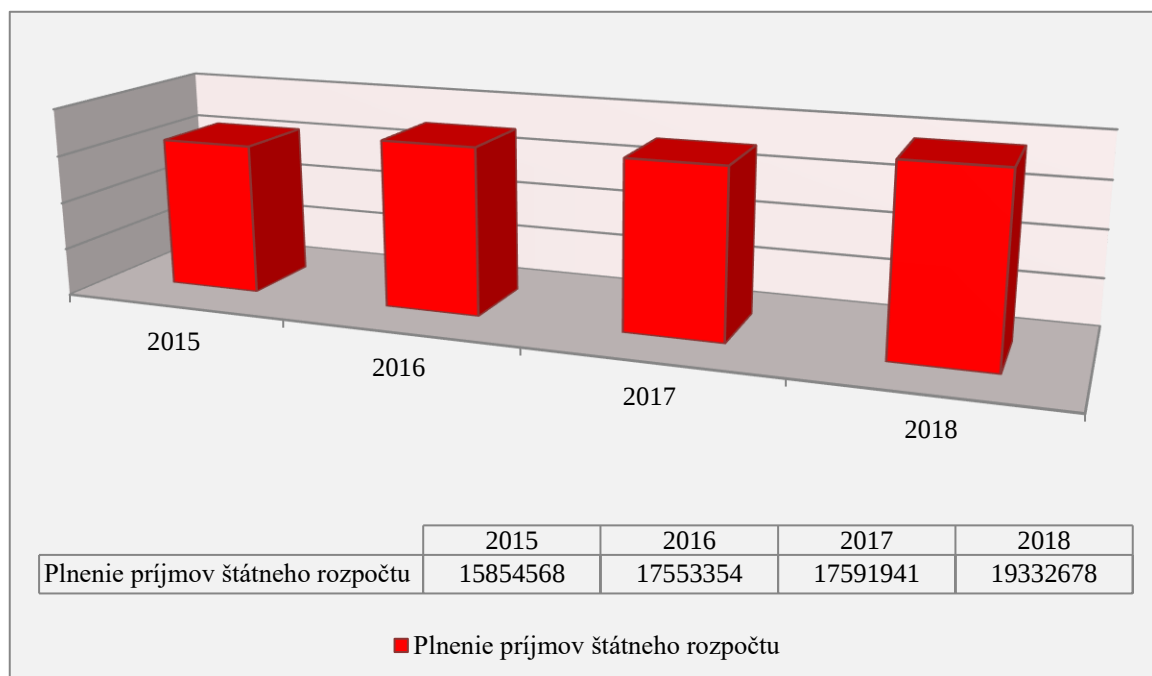
Zdroj: vlastná tvorba

Jednotlivé údaje o odsúdených podľa stupňa stráženia ukazujú, že kým postupne klesá počet odsúdených v minimálnom stupni stráženia, postupne narastá počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody v maximálnom stupni stráženia, čo môže časom tiež ovplyvniť výšku nákladov za výkon trestu odňatia slobody.

3.2 Plnenie a čerpanie rozpočtu Zboru väzenskej a justičnej stráže

Najvšeobecnejším údajom o nákladoch väzenského systému sú údaje o plnení príjmov štátneho rozpočtu Zboru väzenskej a justičnej stráže celkovo v jednotlivých rokoch.

Graf 3 Plnenie príjmov štátneho rozpočtu Zboru väzenskej a justičnej stráže v rokoch 2015 až 2018 (v eur)

Zdroj: vlastná tvorba

Plnenie príjmov Zboru väzenskej a justičnej stráže medziročne narastá. „Nárast v plnení príjmov štátneho rozpočtu činil 1 012 349 eur oproti roku 2017. Na plnení príjmov štátneho rozpočtu sa podieľali predovšetkým príjmy vedľajšieho hospodárstva zboru v sume 10 857 057 eur, príjmy z náhrad trov výkonu trestu v sume 3 985 197 eur, príjmy za lekárske výkony v sume 2 120 328 eur, príjmy z úhrad pohľadávok obvinených a odsúdených v sume 633 356 eur, príjmy za prenajaté priestory a zariadenia predovšetkým za účelom zabezpečenia nákupov väznenými osobami v sume 554 170 eur“³⁵.

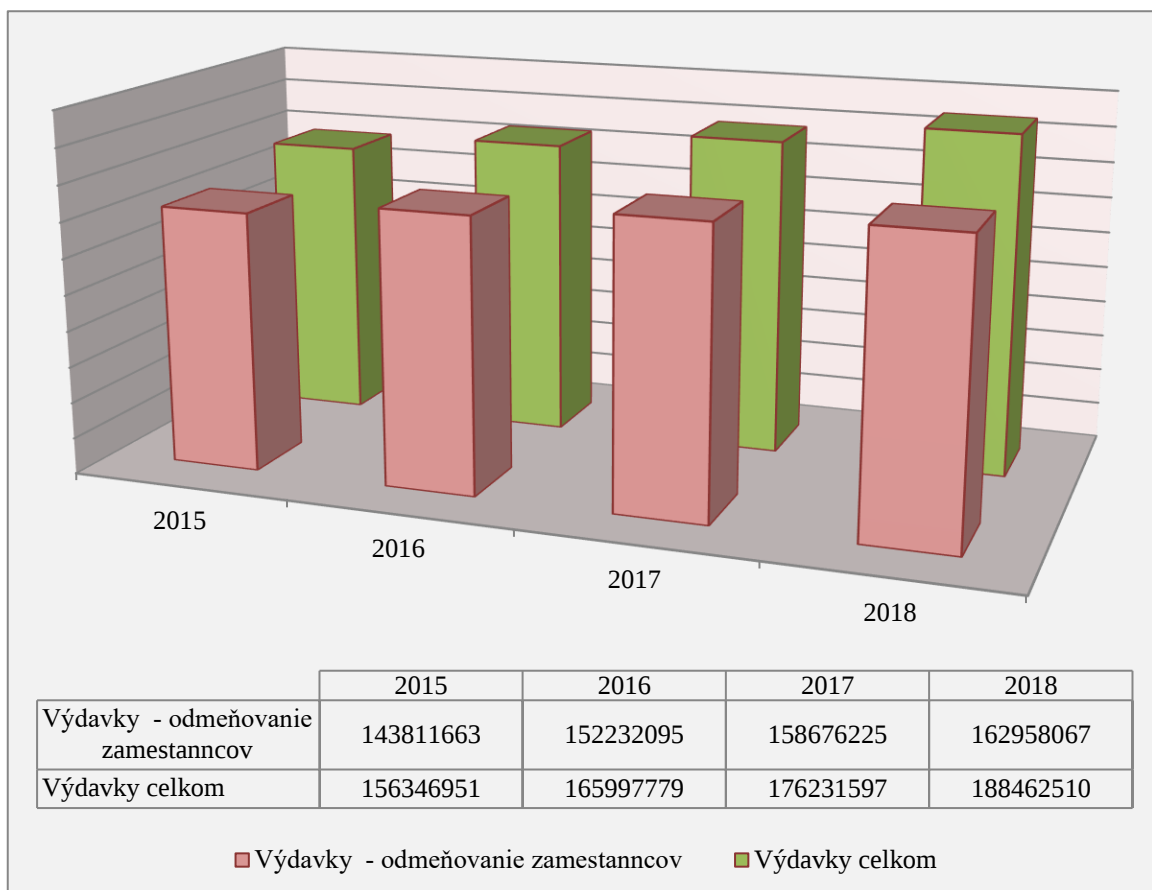
Pre nás je podstatné plnenie a čerpanie rozpočtu v oblasti výdavkov. Výdavky celkom v roku 2018 činili sumu 188 462 510 eur, z toho boli výdavky v sume spolu

³⁵ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. 2018. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 18. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>

167 958 67 eur vynaložené na odmeňovanie štátnych zamestnancov vykonávajúcich štátnu službu a zamestnancov v pracovnom pomere. Kapitálové výdavky činili 14 614 019 eur.³⁶

V nasledujúcom grafe 4 porovnávame plnenie a čerpanie rozpočtu v oblasti výdavkov v jednotlivých skúmaných rokoch (2015 až 2018).

Graf 4 Plnenie a čerpanie rozpočtu v oblasti výdavkov v rokoch 2015 až 2018 (v eur)

Zdroj: vlastná tvorba

Zvyšujúce sa výdavky v jednotlivých rokoch nemôžeme posudzovať iba v závislosti na narastajúcom počte odsúdených a obvinených. Ako je už uvedené v grafe 1 rozdiel v celkovom počte odsúdených a obvinených v roku 2018 oproti roku 2015 je 287 osôb. Tento počet odsúdených a obvinených nemôže spôsobiť tak zásadný nárast výdavkov, ako to vyplýva z grafu 4.

³⁶ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. 2018. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 63. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>

Musíme objektívne zohľadniť zmeny v cenovej regulácii energií, celkový nárast cien tovarov a služieb, ku ktorým dochádza v posledných rokoch, vrátane stavebných rekonštrukcií, technického vybavenie ústavov.

3.3 Vplyv nákladov na odmeňovanie na celkový stav výdavkov

Ďalším aspektom, ktorý sa podieľa na zvýšených výdavkoch sú výdavky za odmeňovanie štátnych zamestnancov. Položka uvedená v grafe 4 ako výdavky na odmeňovanie zamestnancov zahŕňa všetkých zamestnancov podieľajúcich sa na zabezpečovaní výkonu trestu odňatia slobody a výkonu väzby, nielen štátnych zamestnancov v štátnej službe podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov. Odmeňovaniu zamestnancov zabezpečujúcich správu väzensťva sa nechceme osobitne venovať, ale v súvislosti s výdavkami vynakladanými za týmto účelom je nevyhnutné zohľadniť zmeny, ktoré nastávajú v odmeňovaní v súkromnom aj vo verejnom sektore.

Podľa údajov ZVJS: „V porovnaní s rokom 2017 došlo k poklesu výdavkov na položke 632 Energia, voda a komunikácie v sume 219 261 eur, čo značilo pokles o 4,14 % oproti roku 2017. Pokles bol zaznamenaný najmä v oblasti energií a vody. Aj napriek miernym nárastom cien energií a vody vzniknutá úspora súvisí s nižšou spotrebou zemného plynu, tepla a elektriny vzhľadom na priaznivé klimatické podmienky a prijatie viacerých opatrení na znižovanie nákladov. V rámci čerpania na uvedenej položke najväčší podiel dosiahli výdavky na energie a vodné, stočné, a to v sume 6 829 570 eur, čo predstavovalo 84,09 % čerpania výdavkov na tejto položke. Zvyšok čerpania predstavovali náklady na komunikačnú infraštruktúru a telekomunikačné služby“³⁷. Uvedené nasvedčuje tomu, že nárast výdavkov je podstatne ovplyvnený nákladmi za platy a mzdy zamestnancov.

³⁷ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 20. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>

Kým v roku 2018 bolo celkové čerpanie rozpočtu na služobné príjmy štátnych zamestnancov 80 763 559 eur, v roku 2015 táto čiastka činila sumu 69 072 155 eur.³⁸ Ide o rozdiel vo výdavkoch, ktoré sú spôsobené minimálnym nárastom odsúdených a obvinených, t. j. 287 osôb. Práve preto predpokladáme, že tento nárast je spôsobený legislatívnymi zmenami v odmeňovaní zamestnancov. Pokiaľ by dochádzalo v nasledujúcich rokoch k nárastu obvinených a odsúdených a súčasne k zvyšovaniu minimálnej mzdy, výrazne to zasiahne výdavky na odmeňovanie.

Jednak ide o prudký nárast minimálnej mzdy v posledných rokoch, čo sa týka zamestnancov nevykonávajúcich štátnu službu a následne musíme prihliadať aj na zmenu Ústavy Slovenskej republiky v čl. 36. Prijatím zákona č. 99/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 460/1992 zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov bola zakotvená požiadavka, aby odmena zamestnanca nebola nižšia ako je zákonom určená výška minimálnej mzdy. Pojmový aparát „odmena“ a nie „mzda“, ktorá patrí zamestnancom, ktorých zamestnanecký vzťah sa spravuje Zákonníkom práce, naznačuje, že táto požiadavka platí aj pre štátnozamestnanecké pomery, ktoré majú osobitnú právnu úpravu odmeňovania.

So zvyšovaním minimálnej mzdy v nasledujúcich rokoch musíme počítať s neustále zvyšujúcimi sa výdavkami za výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody. Treba si uvedomiť, že ide o podstatné výdavky, ktoré tvoria významnú časť celkových nákladov. Pracovná sila, ktorá je potrebná na zabezpečenie výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody, je početná. Nejde iba o zamestnancov vykonávajúcich dozor nad výkon trestu a výkon väzby v rámci ústavov. Treba počítať s množstvom eskort odsúdených a obvinených za účelom účasti na súdnych konaniach, za účelom návštevy špecializovaných zdravotníckych zariadení.

3.4 Náklady za rekonštrukčné práce

Výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby si vyžaduje aj náklady na rekonštrukciu a údržbu ústavov na výkon trestu a výkon väzby. Nehnutelnosti, ktoré slúžia

³⁸ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 18. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>, ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2015 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2016, s. 20. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/49a9ed01-5afb-4d53-8dc6-0b74cdaf87cb.pdf>

na tento účel si vyžadujú rekonštrukciu, aby zodpovedali hygienickým požiadavkám a bezpečnostným požiadavkám. S bezpečnostnými požiadavkami súvisia ďalšie náklady štátu spojené s výkonom trestu odňatia slobody a výkonom väzby. Bezpečnostné zabezpečenie sa týka jednak kamerových systémov, zariadení identifikujúcich prítomnosť kovov pri vstupe do väzenských zariadení, ale treba pamätať aj na technické vybavenie príslušníkov ZVJS, ktorí zabezpečujú výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby.

V roku 2015 bola schválená rekonštrukcia ústavu na výkonu trestu v Bratislave v hodnote takmer 20 000 eur. Rekonštrukcia prebiehala v časti ubytovacieho zariadenia, ktoré bolo v danom čase uvoľnené, týkala sa aj operačného strediska a vyšetrovacích priestorov. Druhá rekonštrukcia prebiehala v ústave na výkon trestu odňatia slobody v Dubnici nad Váhom a jej účelom bolo rozšírenie ubytovacích kapacít. Už v roku 2015 boli naplánované ďalšie rekonštrukčné práce, konkrétne rekonštrukcia tepelného hospodárstva v ústave Banská Bystrica-Kráľová, v ústave Banská Bystrica, rekonštrukcia v priestoroch Generálneho riaditeľstva zboru, rekonštrukcia stravovacieho zariadenia v ústave Nitra a Nitra-Chrenová, rekonštrukcie v ústave Ilava, zmodernizovanie priestorov v ústave Hrnčiarovce nad Parnou a rekonštrukcia oporných múrov v ústave Levoča.³⁹

Za účelom odstránenia nevyhovujúceho technického stavu a údržby nehnuteľností bolo vynaložených viac ako trištvrte milióna eur. Okrem týchto nákladov sú evidované aj náklady zabezpečované za účelom eskorty odsúdených a obvinených, ktoré predstavovali sumu 495 000 eur na autobusy a viac ako 24 000 za motorové vozidlo.⁴⁰

3.5 Náklady na jedného odsúdeného a obvineného so zohľadnením nákladov za stravovanie

Prepočítané bežné výdavky na odsúdených a obvinených podľa priemerného počtu obvinených a odsúdených v kalendárnom roku ukazujú, že výška bežných výdavkov na jednu väznenú osobu predstavujú sumu v priemere 43,81 eur ak počítame celkovo roky 2016 až 2018. Ide o bežné výdavky na jednu osobu na jeden deň výkonu trestu odňatia

³⁹ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2015 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2016, s. 23-24. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/49a9ed01-5afb-4d53-8dc6-0b74cdaf87cb.pdf>

⁴⁰ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2015 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2016, s. 24. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/49a9ed01-5afb-4d53-8dc6-0b74cdaf87cb.pdf>

slobody alebo výkon väzby. Kým v roku 2016 predstavovala táto suma výšku 41,68 eur, v priebehu jedného roka sa zvýšila na 43,72 eur a za rok 2018 činila sumu 46,03 eur.⁴¹ Je odôvodnené predpokladať, že za rok 2019 bude evidovaná vyššia suma bežných denných výdavkov na jedného uväzneného a podľa pomeru priebežného zvyšovania môžeme počítať odhadom so sumou na hranici 50 eur.

Stravovacie náklady na obvinených a odsúdených sú prepočítané na tzv. celodenné stravovacie jednotky, čiže priemerná cena na stravovanie jedného odsúdeného alebo obvineného za jeden deň. Suma celodennej stravovacej jednotky sa v rokoch 2015 a 2016 držala na úrovni sumy 2,15 eur a v rokoch 2017 a 2018 klesla na 2,13 eur. A

k prepočítame celodennú stravovaciu jednotku na priemerný počet odsúdených a obvinených v jednotlivých rokoch (2015 – 2018), v roku 2015 bolo na stravovanie odsúdených a obvinených vynaložených 21 629 eur, v roku 2016 bolo vynaložených 25 290 eur v roku 2017 bolo vynaložených 21875 eur a v roku 2018 boli náklady štátu vynaložené za stravovanie odsúdených a obvinených v sume 22 039,11 eur. Celkovo môžeme tieto náklady považovať za dosť nízke a hospodárenie s prostriedkami štátu za veľmi hospodárne, ak zodpovedajú požiadavkám kvalitného stravovania a zabezpečujú všetky výživové hodnoty obvineným a odsúdeným, ako to ustanovuje zákon.

Pre posudzovanie týchto nákladov je dôležitá miera, akou sa odsúdení a obvinení podieľajú na výkone práce, čiže v akej miere je zabezpečené zamestnávanie odsúdených, ktoré sa realizuje v pracoviskách vedľajšieho hospodárstva alebo v rámci prevádzok ústavov. Odsúdení v maximálnom stupni stráženia vykonávajú prácu väčšinou v celách. *„Príjmy vo VH boli za rok 2018 dosiahnuté v objeme 10 857 057 eur. Výdavky boli čerpané v objeme 9 588 105 eur. Strediská VH s vlastnou výrobou boli zamerané na plnenie potrieb zboru pri zabezpečovaní výstrojných súčastí, stavebno-ubytovacích materiálov, produkovaní a dodávaní komodít rastlinnej a živočíšnej výroby do väzenských kuchýň a vývarovní. Objem výroby týchto stredísk bol za rok 2018 dosiahnutý vo výške 3 503 792 eur. V rámci bezodplatných prevodov poskytli strediská VH vlastným ústavom*

⁴¹ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 63. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>

*poľnohospodárske, potravinárske produkty a ďalšie výrobky v celkovej sume 390 452 eur*⁴².

Zamestnávanie odsúdených a obvinených zabezpečuje nielen menšie náklady na stravovanie, ale prostredníctvom práce odsúdených a obvinených a ich záujmom pracovať, sú rekonštruované objekty, napríklad pri jednoduchších stavebných prácach, zabezpečujú si aj ďalšie úkony ako napríklad holičské služby, čistenie ošatenia a ďalšie služby, ktoré potrebujú v rámci bežného života.

3.6 Pohľadávky Zboru väzenskej a justičnej stráže voči obvineným a odsúdeným a miera ich vymoženia

V súvislosti s výkonom väzby a výkon trestu je opodstatnené zaoberať sa aj pohľadávkami, ktoré ZVJS vedie voči odsúdeným a obvineným, pretože od ich vymoženia závisia aj príjmy ZVJS a celkovo môžeme posúdiť, do akej miery odsúdení a obvinení plnia svoje záväzky spojené s výkonom väzby a výkonom trestu odňatia slobody.

V roku 2015 tvorili pohľadávky voči obvineným a odsúdeným sumu 7 590 613 eur a v roku 2018 je táto suma vyčíslená na 5 425 751 eur. Navonok ide o celkový pokles pohľadávok vedených proti odsúdeným a obvineným, ale ich pokles nie je spôsobený výlučne plnením záväzkov odsúdených a obvinených voči príslušným orgánom. Už v roku 2015 došlo k medziročnému poklesu pohľadávok voči obvineným a odsúdeným o 7,3% a v roku 2018 je zaznamenaný medziročný pokles pohľadávok voči obvineným a odsúdeným o 8,63%. V období za rok 2015 boli od odsúdených a obvinených vymožené pohľadávky vo výške 565 335 eur. Táto suma predstavoval v dotknutom období oproti roku 2014 nárast celkovej sumy vymožených pohľadávok o viac ako 7%. V období roku 2018, v ktorom došlo rovnako k celkovému poklesu pohľadávok voči obvineným a odsúdeným, boli vymožené pohľadávky v celkovej sume 633 356 eur. Suma vymožených pohľadávok predstavuje pokles oproti roku 2017 takmer o 4,7%.⁴³

⁴² ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 31. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>

⁴³ ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, s. 22. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>, ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. 2016. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2015 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2016, s. 23. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/49a9ed01-5afb-4d53-8dc6-0b74cdaf87cb.pdf>

Hoci sa táto úvaha zdá byť mylná, pretože by sme očakávali nárast vymožených pohľadávok oproti minulému sledovaciemu obdobiu, keďže je zaznamenaný medziročný pokles pohľadávok od odsúdených a obvinených, stav je uvedený správne.

Pri medziročnom poklese pohľadávok voči odsúdeným a obvineným o 8,63% došlo k poklesu vymožených pohľadávok takmer o 4,7%. Tento stav je spôsobený tým, že mnohé z pohľadávok voči odsúdeným a obvineným sa stávajú nevymožiteľnými a náklady štátu spojené s vymáhaním pohľadávok sú neraz vyššie ako samotné pohľadávky, u ktorých existuje veľmi nízky predpoklad skutočnej vymožiteľnosti. Ide najmä o tých odsúdených a obvinených, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní a bezmajetní. Preto, v roku boli štátnom odpustené pohľadávky voči obvineným a odsúdeným vo výške 1 233 664 eur.

Záver

Páchanie trestnej činnosti alebo vo všeobecnejšej rovine, páchanie protiprávnej činnosti, je spojené s ľudstvom od nepamäti. Vždy dochádzalo ku konaniam, ktoré boli v rozpore so spoločenským záujmom, ku konaniam, ktoré spoločnosť odsudzovala. Podstatné je to, akým spôsobom sa spoločnosť vyrovnáva so sankcionovaním páchatel'ov protiprávneho správania a do akej miery je zavedená trestnoprávna represia za určité protiprávne konanie. Všetky tieto faktory ovplyvňujú náklady štátu vynakladané za väzenstvo, resp. za výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby.

Môžeme však tvrdiť, že Výbor CPT zvyšuje požiadavky na ochranu práv odsúdených do takej miery, že v priebehu nasledujúcich rokov bude potrebné vykonávať ďalšie rekonštrukcie, modernizovať vybavenia ústavov na výkon trestu a výkon väzby. Už v súčasnosti sa spomína zabezpečenie omnoho väčšieho životného priestoru pre odsúdených, čo by si vyžiadalo výstavbu ďalšieho ústavu na výkon trestu a značné rekonštrukčné práce v súčasných ústavoch.

V teoretickej časti sme v dostatočnom (pre nami stanovené ciele) rozsahu načrtli, že každý štát má možnosť upraviť trestnú politiku podľa vlastných požiadaviek. Jednotlivé tresty ukladané za určitú trestnú činnosť nemusia mať rovnakú povahu. Počet osôb vo výkone trestu odňatia slobody a výkone väzby závisí vo veľkej miere od toho, aká trestná politika je zavedená v štáte a v akej miere sa súdy reálne podieľajú na ukladaní alternatívnych trestov.

Samotná skutočnosť, že právna úprava umožňuje uloženie alternatívnych trestov a trest odňatia slobody by mal predstavovať *ultima ratio* v ukladaných trestoch nestačí na to, aby alternatívne tresty boli skutočne ukladané. V Slovenskej republike dlhodobo stagnovalo ukladanie alternatívnych trestov, čo negatívne dopadá aj na náklady štátu za výkon trestu odňatia slobody. Nárast ukladaných alternatívnych trestov môže podstatne znížiť tieto náklady štátu.

Ak si uvedomíme podstatu alternatívnych trestov a odklonov v trestnom konaní, ich účelom nie je iba humanizácia, ale aj racionalizácia väzenstva. Tá by mala zohrávať tiež kľúčovú úlohu, ale k tomu nestačí zaviesť alternatívny trest, ale zabezpečiť aj jeho

efektívny výkon, čo je ďalšia otázka, ktorá v našich podmienkach nebola dlhodobo doriešená v súvislosti s trestom domáceho väzenia.

Primárny cieľ práce vrátane čiastkových cieľov práce považujeme za naplnený, pretože sme uviedli náklady štátu spojené s výkonom trestu odňatia slobody a výkonu väzby, poukázali sme na zmeny stavu odsúdených a obvinených v ústavoch na výkon trestu a výkon väzby. Zároveň sme sa jednotlivito zaoberali niektorými osobitnými nákladmi, ktoré sa významne podieľajú na výsledných nákladoch štátu na výkon trestu odňatia slobody a výkon trestu.

Zmeny v stave počtu odsúdených a obvinených nie sú primárnou príčinou výrazného nárastu nákladov za výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby. Nárast nákladov štátu vidíme v iných položkách, ktoré sme skúmali v rámci analytickej časti práce, napríklad náklady za odmeňovanie zamestnancov, narastajúce náklady za tovary a služby, nevyhnutná potreba rekonštrukcií nehnuteľností, ktoré po čase nespĺňajú požiadavky pre takéto objekty.

Ukladanie alternatívnych trestov nie je však jediným faktorom, ktorý sa pričiňuje o stav väzenstva a náklady štátu s tým spojené. Musíme si tiež uvedomiť, že každá krajina má zavedené odlišné skutkové podstaty trestných činov a menia sa v rámci určitého obdobia v tej istej krajine. Niektoré trestné činy sú prekvalifikované na priestupky, niektoré priestupky sú prekvalifikované na trestné činy, prípadne dochádza k zavedeniu nových skutkových podstat trestných činov, čiže dochádza ku kriminalizácii, ktorá sa prejaví v zvýšenom počte obvinených a odsúdených.

Záverom môžeme tvrdiť, že štát by mal využívať všetky tieto faktory, aby zabránil nárastu nákladov na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby, mal byť dbať na to, aby alternatívne tresty boli v čo najväčšej miere ukladané, ale zabezpečiť aj čo najväčší priestor na to, aby sa odsúdení a obvinení podieľali na zabezpečovaní ich základných potrieb.

Čitateľom sme aspoň v určitej obmedzenej miere načrtli súčasnú situáciu nákladov štátu za výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby a súčasne poukázali na to, že trest smrti nie je menej nákladným riešením, na čo sa mnohí odvolávajú.

Zoznam bibliografických odkazov

Knihy

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

COUNCIL OF EUROPE. *European Prison Rules*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2006. 133 pp. ISBN 978-92-871-5981-6.

ČEČOT, Vladimír et al. *Penológia*. Sládkovičovo : Vysoká škola v Sládkovičove, Fakulta práva Janka Jesenského, 2009. 164 s. ISBN 978-80-89267-23-1.

IVOR, Jaroslav - POLÁK, Peter - ZÁHORA, Jaroslav. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016. 554 s. ISBN 978-80-8168-509-5.

MENCEROVÁ, Ingrid - TOBIÁŠOVÁ, Lýdia - TURAYOVÁ, Yvetta et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013. 480 s. ISBN 978-8089122-86-8.

TITLOVÁ, Marcela. *Zákon o výkone väzby. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o. 305 s. 2017. ISBN 978-80-8168-702-0.

Články v časopisoch

DOMNISTKA, Viktoriya. *Koncepcia a typy medzinárodných štandardov zaobchádzania s väzňami*. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013, č. 1, s. 23-35, ISSN 1337-6810.

GREGUŠOVÁ, Andrea. *Trest domáceho väzenia v novej právnej úprave*. In: *Justičná revue: časopis pre právnu prax*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2016, roč. 68, č. 4, s. 439 – 452. ISSN 1335-6461.

HEČKO, Viliam. *Alternatívne tresty a ich účinky v aplikačnej praxi (z pohľadu odsúdených)*. In: *Justičná revue: časopis pre právnu prax*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2017, roč. 69, č. 1, s. 77-86. ISSN 1335-6461.

JURČOVÁ, Jana. Rozhodnutia sui generis v trestnom konaní. In: *Justičná revue: časopis pre právnu prax*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2013, roč. 65, č. 1, s. 73 – 81. ISSN 1335-6461.

PROKEINOVÁ, Margita. Niekoľko postrehov a poznámok k dohode o vine a treste. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2009, roč. 15, č. 11, s. 3 – 4. ISSN 1335-1079.

RAJNIČ, Marek. Príčiny brániace aplikácii trestu domáceho väzenia v Slovenskej republike In: *Justičná revue: časopis pre právnu prax*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2011, roč. 63, č. 8-9, s. 1125 – 1129. ISSN 1335-6461.

ZEMAN, Štefan. Restoratívna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2015, roč. 21, č. 9, s. 27-37. ISSN 1335-1079.

ZEMAN, Štefan. Odklony ako nástroje restoratívnej justície v slovenskom trestnom práve a ich reálne uplatňovanie v praxi. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2016, roč. 22, č. 6, s. 24-34. ISSN 1335-1079.

Články v zborníkoch

KLÁTIK, Jaroslav. Uplatňovanie trestu domáceho väzenia na Slovensku a v Čechách. In: STRÉMY, Tomáš. (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach*. Praha : Leges, 2014, s. 286 – 308. ISBN 978-80-7502-034-5.

KOČÍKOVÁ, Martina. Alternatívne tresty a ich uplatňovanie. In: BEZÁK, Martin - HAUERLANDOVÁ, Ivana - VLHA, Martin. (eds.). *Akademické akcenty 2010*. Bratislava : paneurópska vysoká škola, 2011, s. 101 – 112. ISBN 978-80-89447-39-8.

STRÉMY, Tomáš - VRÁBLOVÁ, Miroslava. Restorative Justice in the Conditions of the Slovak Republic. In: VIANO, Emilio (ed.). *Cybercrime, Organized Crime and Societal Responses*. Cham : Springer, 2017, pp. 311-319. ISBN 978-3-319-44499-4.

VLHA, Martin. Prvky restoratívnej justície v trestnom práve hmotnom a ich reálne uplatňovanie. In: MEDELSKÝ, Jozef et al. (eds.) *Súčasný uplatňovanie prvkov restoratívnej justície : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Paneurópske právnické dni 2013* [online]. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 213 – 227. [cit. 2019-02-06]. ISBN 978-80-8155-012-6. Dostupné z::

<<http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/zbornik-paneuropske-pravnicke-dni-2013.pdf>>.

Právne predpisy

Ústavný zákon č. 99/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.

Internetové zdroje

ALIZZI, John. Private prisons in Australia: our 20 year trial.[online]. Right now. 29.02.2012. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z:

<http://rightnow.org.au/opinion-3/private-prisons-in-australia-our-20-year-trial/>

CPT. 2015. Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 22 September to 2 October 2014 [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2015. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695f70>

CPT. 2019. Report to the Romanian Government on the visit to Romania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16809390a6>

CPT. 2019. Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680909713>

CPT. 2020. Report to the Spanish Government on the visit to Spain carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2020. 61 s. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680909713>

CPT. 2019. Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky, ktorú uskutočnil Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) v dňoch 19. až 28. marca 2018 [online]. Strasbourg : Council of Europe, 2019. 77 s. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168094fd72>

Facts & Figures [online]. Irish Penal Reform Trust. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: <http://www.iprt.ie/prison-facts-2>

GOVE, Michael. Comparing the costs of public and private prisons. [online]. Russell webster. 25.11.2015. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <http://www.russellwebster.com/pubprivprison/>

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI ČESKEJ REPUBLIKY. Koncepce vězenství do roku 2025. [online]. Praha : Ministerstvo spravedlivosti České republiky, 2016. 162 s. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce-vezenstvi-cr-2016-2025.pdf

MOYLE, Paul. Wave: A Critical reflection on the first three years^{3/4} reform or regression? [online]. [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <https://aic.gov.au/sites/default/files/publications/proceedings/downloads/23-moyle.pdf>

Prison spending in 2015 [online]. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: <https://www.vera.org/publications/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends/price-of-prisons-2015-state-spending-trends-prison-spending>

SMITH, Noah. Private Prisons Are a Failed Experiment For-profit lockups don't save taxpayer money or improve outcomes for inmates.[online]. Economics. 01.04.2019. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z:

<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-04-01/u-s-private-prisons-are-a-failed-government-experiment>

SULAMANIDZE, Rusudan. The Meaning of Rehabilitation-Resocialization and its Regulation Based on National and International Standards [online]. Penal Reform International. 13.08.2019. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z:

<https://www.penalreform.org/blog/the-meaning-of-rehabilitation-resocialization-and-its-regulation/>

TIMOFEEVA, Elena. Foreign Prison Experience Resocialization of Prisoners. In Problems of Enterprise Development: Theory and Practice 2018 [online]. 2019. [cit. 2019-10-22]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/331775330_Foreign_Prison_Experience_Resocialization_of_Prisoners

VUJKOVIC, Melanie. Queensland Government to run two privately owned prisons in bid to reduce assaults. [online]. 26.03.2019. [cit. 2019-08-08]. Dostupné z:

<https://www.abc.net.au/news/2019-03-26/queensland-private-prisons-to-be-run-by-state-government/10938192>

ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. 2016. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2015 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2016, s. 20. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z:

<https://www.zvjs.sk/file/49a9ed01-5afb-4d53-8dc6-0b74cdaf87cb.pdf>

ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE. 2019. Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2018 [online]. Bratislava : Zbor väzenskej a justičnej stráže, 2019, 82 s. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z:

<https://www.zvjs.sk/file/f7b67581-d958-4b46-874d-3495ce6eb5f0.pdf>